

Katedra: primárního vzdělávání
Studijní program: Národní škola
Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Didaktické hry ve vyučování českého jazyka pro 3. a 4.ročník ZŠ

Didactic Games in Lessons of Czech Language for
3rd and 4th Classes of Primary School

Autor:
Jana Fořtová

Podpis:

Adresa:
Švédská 6
466 02 Jablonec nad Nisou

Vedoucí práce:
Mgr. Jarmila Sulovská

Počet

stran	obrázků	tabulek	grafů	pramenů	příloh
60	20	0	0	25	0

V Liberci dne 30. 3. 2007

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

Autor Jana Fořtová

Datum 30. 3. 2007

Podpis

Poděkování :

Děkuji vedoucí práce Mgr. Jarmile Sulovské za cenné rady, odborné vedení a konzultace, které vedly k úspěšnému dokončení diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala své rodině za toleranci, trpělivost a podporu při práci a v neposlední řadě svému pracovnímu kolektivu, který mi je velkou oporou při studiu.

Didaktická hra ve vyučování českého jazyka pro 3. a 4. ročník ZŠ

Anotace:

Diplomová práce se zabývá zařazováním aktivačně motivační metody - didaktických her do výchovně vzdělávacího procesu. Vyzdvihuje jejich psychologické a sociální aspekty a poukazuje na jejich kladný dopad při osvojování vědomostí a dovedností. Praktická část obsahuje soubor pracovních listů s didaktickými hrami, které mohou učitelé využít v hodinách českého jazyka.

Klíčová slova : hra, aktivita, tvořivost, motivace, jazyk, komunikace,

Didactic Games in Lessons of Czech Language for 3rd and 4th Classes of Primary School

Summary:

This diploma thesis focuses on implementing of actively motivating methods such as Didactic Games into the educational process (curriculum). The work underlines their psychological and social aspects and positive impact on knowledge and skill acquisition. The practical part includes a collection of Didactic-game-work-sheets, that may be used by teachers in the lessons of the Czech language.

Key words: game, activity, creativity, motivation, language, communication,

Didaktisches Spiel in dem Unterricht der tschechischen Sprache für die dritte und vierte Klasse in der Grundschule

Zusammenfassung:

Die Diplomarbeit handelt von Anwendung der didaktischen Motivationsspiele in den erzieherischen Prozess. Sie hebt ihre psychologische und soziale Aspekte hervor, weist auf ihren positiven Ausgang bei der Aneignung von Kenntnissen und Geschicklichkeit hin. Der praktische Teil enthält ein Komplex der Arbeitsblätter mit didaktischen Spielen, welche die Pädagogen beim Unterricht der tschechischen Sprache anwenden können.

Schlüsselwörter: Spiel, Aktivität, Kreativität, Motivation, Sprache, Kommunikation.

Obsah

Úvod.....	8
1. Co je to hra ?.....	9
1.1 Hry tvořivé.....	10
1.1.1 Dramatická hra.....	10
1.2 Hry s pravidly	11
2. Didaktická hra	12
2.1 Základní požadavky na hru.....	12
2.2 Struktura didaktické hry	13
2.2.1 Úkol didaktické hry	13
2.2.2 Vlastní hravá činnost.....	14
2.2.3 Pravidla	14
2.2.4 Závěr, zhodnocení.....	14
3 Organizace didaktických her	15
3.1 Didaktické formy.....	16
3.1.1 Vyučovací formy z hlediska počtu žáků.....	16
4. Proč a jak volit didaktickou hru?.....	17
4.1 Didaktická hra ve funkci motivační.....	18
4.1.1 Motivace.....	19
4.2 Didaktická hra a pozornost.....	20
4.2.1 Pozornost.....	20
4.3 Didaktická hra ve funkci relaxační.....	21
4.3.1 Relaxace.....	21
5. Vyučovací metody.....	22
5.1 Motivační metody	23
6. Třídění didaktických her.....	24
7. Didaktická hra v ČJ.....	24
7.1 Oblast komunikační a slohové výchovy.....	25
7.2 Oblast jazykové výchovy.....	25
7.3 Oblast literární výchovy.....	25
8. Získávání didaktických her.....	26
9. Didaktika jako vědní obor	26
9.1 Didaktika českého jazyka.....	27
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	28
Novinové titulky.....	29
Domino.....	30
Na schovávanou.....	31
Didaktická hra s písničkou.....	32

Záměna.....	34
Kufr.....	35
Pantomima slovních druhů.....	36
Didaktická hra k procvičení slovních druhů.....	37
Monogramy.....	38
Slovní kopaná.....	39
Hledej předměty.....	40
Štafeta rodů.....	41
Přijela loď.....	42
Plakáty.....	43
Ledové vzory.....	44
Na krále.....	45
Ozvěna.....	46
Anonym.....	47
Na slepce.....	48
Bingo.....	49
Kvarteto příbuzných slov.....	50
Puzzle příbuzných slov.....	52
Kimova hra.....	53
Psala Tereza vyjmenovaná slova.....	54
Asociace.....	55
Příběh.....	56
Převtělení.....	57
10 Závěr.....	58
III. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	59

Úvod

Na světě neexistují věci, které by se v průběhu života nezměnily. Měníme se my lidé, mění se příroda, zákony... Některé změny vedou k lepšímu, některé naopak.

Přáním každého pedagoga určitě je, změnit vztah dětí ke škole a zlepšit jejich názory na učení. V současné době k tomu máme velmi vhodné podmínky. Umožňuje nám to Rámcově vzdělávací program, který má zcela odlišný přístup k výuce a jiný pohled na vzdělávání než předchozí striktně dané osnovy. Učitelé se nemusí přesně držet předepsaných norem a vytváří si vlastní školské vzdělávací programy, které zpracovávají podle RVZP. Mají možnost si zvolit různé vzdělávací postupy a zakomponovat netradiční formy a metody výuky, které dětem usnadní získávání vědomostí a dovedností a zcela zohlední jejich potřeby a možnosti. Dochází také k větší provázanosti předmětů a v rámci mezipředmětových vztahů vznikají zajímavé projekty. Je uspokojiví, že vedle dříve dominantního frontálního vyučování se děti učí pracovat ve skupinách, což určitě v budoucnu ocení. Žáci se stávají aktivními účastníky vyučovacího procesu, nejsou jen pasivně naslouchajícími „figurkami.“ Tvořivý styl práce učitelů se zcela určitě promítne na kvalitě vzdělání nejen v oblasti jazyka a jazykové komunikace, která zaujímá stěžejní postavení ve výchovně vzdělávacím procesu, ale i v ostatních předmětech.

Jedna z nejoblíbenějších aktivizujících metod učení je hra. Ukazuje se, že hrou nejenom zlepšíme kázeň ve třídě, ale získáme i dětskou pozornost a zájem žáků o učivo je mnohonásobně vyšší. Formou didaktických her si děti dokáží osvojit nové vědomosti a dovednosti, jsou vhodné k opakování učiva a s jejich pomocí také zjistíme, jak si děti znalosti uchovaly. Hra nám několikrát pomohla vyřešit problém v kolektivu, dokázala zmobilizovat síly a uvolnit napětí. Byli to právě moji žáci, kteří mě přivedli na téma předkládané diplomové práce. Stačila k tomu pouze jedna jediná věta : „ Paní učitelko, vždyť mi se tu vůbec neučíme, my si jenom hrajeme.“

I. TEORETICKÉ ZPRACOVÁNÍ PROBLEMATIKY

1. Co je to hra ?

Existuje celá řada definic hry, jakožto obecně lidské i didaktické činnosti, a stejně tak různé pokusy o vysvětlení její funkce. Hra je dobrovolnou, svobodnou a přirozenou činností v lidském životě. Je jedním z vyjadřovacích prostředků dětí. Není realitou, nýbrž tvoří vlastní svět. Hra je aktivitou komplexního charakteru, při níž se uplatňují a rozvíjejí, city, vůle, zkušenost, tvořivost a fantazie. Hra nás učí vyjadřovat své pocity a regulovat své emoce a umožňuje nám poznávat sebe, druhé i celý okolní svět. V průběhu hry se rozvíjí vytrvalost, sebeovládání, tedy volní vlastnosti. Hra ovlivňuje také charakter.

Díky svým kvalitám je hra považována za základní výchovný prostředek s blahodárnou silou. U dětí dochází k prolínání hry, učení a práce. Hrou se dítě učí a získává zkušenosti. Na dětskou hru a její průběh má významný vliv prostředí materiální a prostředí sociální. Důležitá je podnětnost prostředí. Hra je zdrojem radosti, poučení a patří mezi potřeby dětí. Pro dítě bude přínosem tehdy, když bude probíhat spontánně a děti při ní budou aktivní. Dětská hra má několik vývojových etap:

- Hra individuální – tu lze rozdělit na další podetapy:
 - a) hra s vlastním tělem
 - b) manipulace s předměty
 - c) hra vedle sebe
 - Hra párová
 - Hra skupinová

Existuje mnoho hledisek, jak třídit herní činnosti.

„Asi každého napadne, že dosti zásadním kritériem pro rozdělení her je otázka, zda hru hrajeme proti někomu dalšímu (slovní fotbal) a nebo jestli si můžeme hrát sami (křížovka).“¹

Z pedagogického hlediska je za nejvhodnější považováno třídění her z hlediska dětské aktivity.

1 HOUSER, P. *Hry se slovy a jazykem* str.24

Dle tohoto hlediska rozeznáváme hry tvořivé a hry s pravidly. V praxi však někdy bývá obtížné mezi nimi rozlišit hranice.

1.1 Hry tvořivé

Smyslem tvořivých her je zobrazování okolního světa.. Děti si samy při těchto hrách určují pravidla, cíl i obsah.

Tvořivé hry v sobě zahrnují hry :

Úlohové či námětové: Jejich úkolem je rozvíjet situace, které děti prožívají, vnímají v běžném životě. Děti napodobují činnosti dospělých.

Konstruktivní : Mají za úkol rozvíjet představivost, pozorovací schopnosti, učí děti organizovat. Přibližují dětem pracovní činnosti a umožňují jim manipulaci s různým materiálem.

Dramatizační : Mezi ně patří pohádky, situace, divadelní hry.

1.1.1 Dramatická hra

Specifickým druhem tvořivých her je hra dramatická. I ona je zaměřena na osobnostní a sociální rozvoj dětí. Využívá však prvky dramatické výchovy. Podle některých publikací se jedná se o hru rolí. Dramatická hra je u dětí velmi oblíbená, neboť se mohou vcítit do role někoho jiného, přičemž do hrané role mohou přenést své vlastní pocity, myšlenky, nápady i přání. Dramatickou hrou dochází k rozvoji estetického citění dětí a podporuje se sociální učení. Dává volný průchod rozvoji fantazie i představivosti a děti se při ní učí rozlišovat skutečnost od smyšlenky. Při hře rolí se každé dítě stává tvůrcem, sestavuje a vytváří situace tak, jak si to přeje.

„Hrát znamená stát se někým jiným, chtít být někým jiným a dát tak určitou hodnotu této jiné osobě, kterou se dítě na čas stává.“²

Dramatická hra patří do samostatného předmětu – Dramatická výchova. Ta se však běžně v primární škole nevyučuje, proto je žádoucí dramatickou hru zařadit do všech ostatních vyučovacích předmětů v rámci vhodných témat. Má široké pole výchovného působení.

2 NELEŠOVSKÁ, A. SPÁČILOVÁ, H. *Didaktika primární školy* s. 18

Nesmíme opomenout fakt, že dramatická hra je výbornou diagnostickou „pomůckou“, která pedagogovi dokáže mnohé prozradit např. o vzájemných vztazích v kolektivu a v rodině. Měla by probíhat vždy za přítomnosti dospělé osoby, která hru usměrňuje. Za úspěšnou dramatickou hru lze považovat pouze tu, která byla dovedena ke zdárnému konci.

Dramatickému vyjadřování se děti nejprve musí naučit, což je umožněno jednoduchými cvičeními.

Do této oblasti vyjadřování zařazujeme i pantomimické ztvárnění, kdy nedochází pouze k napodobování osob, ale také činností. U předvádění činností volíme běžné situace, které děti dobře znají a se samozřejmostí je dokáží vykonat. Při pantomimických hrách by měly děti využívat pouze gest nebo mimiky a je důležité, aby vykonávaly pohyby velmi pomalu. Dramatickou činnost mohou předvádět jednotlivci, ale také dvojice, či skupiny. Hrát ve dvojicích by se měly nechat pouze ty děti, které o to stojí. Mezi dětmi jsou takoví jedinci, kteří mají potřebu zůstat sami. Při dramatické hře dochází také k výchově diváka, přičemž nejpozitivněji hodnotíme postřeh, soustředění a dedukci dětí, které projev sledují.

„Ti, co nehrají, se totiž snaží vysvětlit, co dělá jejich kamarád a všichni společně objevují mnohoznačnost pohybu.“³

1.2 Hry s pravidly

Do jisté míry omezují tvořivost dětí, jelikož mají daný obsah, pravidla i postup, ale určitou dávku tvořivosti nevyklučují. Pravidla umožňují dětem sebekontrolu, učí je sebeovládání a samostatnosti.

Hry s pravidly dělíme na :

a) **Hry pohybové** – Základem pohybových her je rozvoj motoriky, ale tyto hry dávají dětem především radost, pomáhají je ukázněvat a umožňují také vytváření charakterových vlastností. Některé pohybové hry obsahují taneční prvky, využívají slovní a hudební doprovod a tím přispívají k estetické výchově. Pohybové hry se hrají převážně v rámci jednotlivých forem tělesné výchovy a při rekreačních činnostech.

b) **Hry didaktické** – Didaktické hry umožňují zábavnou formou obohacovat děti o vědomosti, dovednosti a návyky a rozvíjet psychické procesy. Jsou to hry na srovnávání a výběr předmětů, cvičení úmyslné pozornosti, paměti, orientace v prostoru. Těmito hrami se rozvíjí myšlenkové operace.

3 BAUDISOVÁ, A. *Hry a cvičení pro dramatickou výchovu mateřské a základní školy: rozvoj vyjadřování a komunikace dětí* str. 13

2. Didaktická hra

Za didaktickou hru je považována každá hra, která slouží ke vzdělávacím účelům a je použita v prostředí školního vyučování, ale i v mimoškolní zájmové činnosti. Svým obsahem sleduje jeden nebo více vzdělávacích cílů a zároveň plní cíle výchovné. Didaktické hry jsou nástrojem výchovně vzdělávacího procesu a sledují vždy promyšlený záměr pedagoga. Jedná se o hru, která má strukturovaný charakter a je řízena učitelem. Didaktická hra poskytuje dětem možnost hravou formou a přirozenější cestou osvojovat si a procvičovat vědomosti a dovednosti. Pomáhá jim překonávat možné obtíže ve vyučování a je vhodným prostředkem k tomu, aby se děti na výuku těšily. Je považována za důležitou složku vyučovacího procesu zejména na prvním stupni našich škol. Učební proces usnadňuje a urychluje. Didaktická hra přináší dětem zábavu, podporuje v nich soutěživost, snahu vyniknout, zvítězit, posiluje jejich sebevědomí, rozvíjí smysl pro spravedlnost. Motivuje k činnosti, mobilizuje aktivitu a vybudí děti k soustředění. Je vynikajícím prostředkem pro navození přátelské atmosféry a poskytuje žákům i učitelům zpětnou vazbu úspěšného učení. Při hře dochází k lepšímu soustředění a podaří-li se učení zakomponovat vhodně do hry, pak docílíme nejvyšší efektivity.

2.1 Základní požadavky na hru

Aby došlo ke skloubení procesu učení s hrou a zábavou, musí splňovat didaktická hra určitá kritéria.

V publikacích Tomáše Houšky „Škola je hra“ a Květoslavy Santlerové „100 didaktických her ve výuce čtení a psaní“ jsou vytyčeny tyto základní požadavky na hru:

- Hra, kterou cvičíme a rozvíjíme u dětí určité dovednosti a vědomosti, musí navazovat na to, co je dětem již známé, co už alespoň v minimálním stupni vstoupilo do jejich podvědomí.
- Hra nesmí být bez účelu, musí mít jasný cíl.
- Hra musí být uvážene integrována do výuky. Obsahem musí být adekvátní věkové skupině, jak z pohledu metod práce, prostředí, tak v použití vhodných pomůcek. Musí respektovat také individuální zvláštnosti.
- Hra slouží k opakování a upevňování učiva, pomáhá vytvářet vztahy mezi novým a již osvojeným a je zprostředkovatelem nových vědomostí a dovedností.

- Hra vyžaduje dobrou organizaci, jasná pravidla a jejich dodržování.
- Hra vyžaduje vyhodnocení, zda splnila stanovený cíl.
- Hra by měla pokud možno rozvíjet aktivitu, zájmy, fantazii a tvůrčí schopnosti.
- Hra musí být pro děti přitažlivá, je vhodné ji spojit s pohybem, příběhem. Děti musí mít samy o hru zájem, pokud ji hrají proti své vůli, není hrou, ale stává se ztrátou času.⁴

Dobrá hra je taková, která dětem umožňuje volný pohyb, volný celkový projev, přináší radost a citové zaujetí, přináší humor a legraci a umožňuje dítěti kontakt se spoluhráči. Pro pedagoga je pak dobrá taková hra, která mu umožňuje taktně zasahovat.

2.2 Struktura didaktické hry

Struktura didaktické hry je následující:

- úkol (cíl)
- pravidla
- vlastní hravá činnost
- závěr, vyhodnocení hry

2.2.1 Úkol didaktické hry

Úkol je vždy podřízen vzdělávacímu cíli, který určuje učitel. Vyvolává zájem žáků, zvyšuje jejich pozornost, soustředěnost a zprostředkovává poznatky. Dává didaktické hře smysl, což je vlastně důvod, proč se taková hra připravuje a využívá. V didaktických hrách se uplatňují takové úkoly, při jejichž plnění si žáci osvojují a upevňují vědomosti, dovednosti a návyky. Je-li úkol velmi náročný nebo naopak velmi snadný, svou funkci neplní a žáky neaktivizuje.

⁴ SANTLEROVÁ, K. *100 didaktických her ve výuce čtení a psaní s.8*
HOUSKA, T. *Škola je hra*

2.2.2 Vlastní hravá činnost

Vlastní hravá činnost didaktické hry je pro žáky nejpodstatnější částí. Učitel využívá hru pro její didaktický úkol, ale žáci ji hrají hlavně pro něco zajímavého. Hravá činnost je vlastně tím, co dělá hru hrou. Bez ní by didaktický úkol ztratil pro žáky smysl a nepodněcoval by je k aktivitě. Hravou činností dosahujeme didaktického cíle. V didaktické hře musí být přesně vymezeno, co mají žáci dělat, aby pro ně tato činnost byla dostatečně zajímavá a přitažlivá. Nejvhodnější jsou takové didaktické hry, při nichž žáci ani nepozorují, že plní daný úkol. Hravá činnost více či méně skrývá didaktický cíl hry. Žáci musí nabýt dojmu, že si hrají, ne že se učí. Hravý prvek by měl převažovat nad vlastním úkolem. Hravá činnost umožňuje zařadit do vyučovacích hodin i takové učivo, které by jindy na děti působilo nezáživně nebo je příliš abstraktní.

2.2.3 Pravidla

Pravidla tvoří nezbytnou součást didaktické hry, jelikož organizují hravou činnost tak, aby skutečně docházelo k plnění vytyčeného úkolu. Žákům jsou předkládány přesné instrukce, jak se mají při hře chovat, co mohou a nesmí učinit. Pravidla zabraňují živelnému a chaotickému vývoji hry. Tím, že pravidla přesně žáky organizují, hra se pro ně stává přitažlivější. Jestliže dojde k porušení pravidel, hra ztrácí zajímavost a radostné napětí. Pravidla jsou opěrným bodem pro myšlení a jednání žáků. Z tohoto důvodu musí být jednoduchá a jasně znějící. Samozřejmě musí odpovídat věkovým zvláštěnostem. Napomohou tak k větší efektivitě didaktické hry. Je důležité, aby poskytovala možnost kontroly a sebekontroly. Pokud dojde k porušení pravidel, je na učiteli, aby stanovil sankce, např. trestné body, vyloučení ze hry, úkoly navíc atd. S těmito opatřeními by však měli být žáci seznámeni ještě před započatím samotné hry. Dodržováním herních pravidel se zvyšuje smysl pro spravedlnost.

2.2.4 Závěr, zhodnocení

Je nezbytně nutné, aby didaktická hra byla ukončena vyhlášením výsledků - zhodnocením jednotlivců, skupin, družstev, popřípadě celé třídy. Ukončení je vlastně kontrolou, jak žáci splnili úkol, který jim byl zadán, a jak respektovali pravidla hry. Nesmíme nikdy zapomenout na pochvalu, na kterou žáci netrpělivě čekají, a na spravedlivé, objektivní ohodnocení. Je nutné, aby hodnocení jejich výkonu ve hře bylo co možná nejpozitivnější.

Hodnocení ve značné míře určuje, jak se bude probouzet žákova snaha o poznávání a zda získá zájem o daný předmět. Z toho vyplývá, že didaktické hry by měly být voleny takovým způsobem, aby v nich našli uspokojení z činnosti jak výborní, tak i slabší žáci. Každý má právo na úspěch a tato skutečnost je nezbytně nutná k posílení sebevědomí žáků s nižší kvalitou učebních výsledků.

3 Organizace didaktických her

Didaktickou hru nejčastěji volíme na 5 – 10 minut. Neznamená to však, že hra nemůže trvat i delší dobu. Hry může učitel připravovat pro jednotlivce, 2 - 6 členné skupiny, ale také pro celou třídu, ba dokonce i školu. Skupiny by měly být rozdělené rovnocenně, nejlépe heterogenně, kdy skupinu tvoří žáci různé výkonnostní úrovně. Při skupinových hrách každý pedagog ocení vytváření příznivého klimatu ve třídě, rozvoj vzájemné interakce a komunikace. Při této formě her si žáci osvojují dovednosti spolupracovat, učí se sociálnímu chování. Skupinové hry je možné využívat pro děti každého věku, ale je doporučováno začínat ve dvojicích a potom počet ve skupinách postupně zvyšovat. Skupinovou činnost musí pedagog vhodně řídit. Jako u každého sportovního klání či jiné organizované činnosti je zapotřebí i v tomto případě určit čas zahájení a ukončení hry a podmínky vítězství, pokud se jedná o hru se soutěžními prvky. Zařazování soutěživých prvků je třeba dobře uvážit. U pomalejších dětí či u dětí, které nevynikají a prožívají častý neúspěch, mohou vyvolat neurotické stavy a nechuť ke škole.

Učitel by měl být stálým pozorovatelem, ne však rušivým elementem, což znamená, že by se do hry nemohl zapojit i coby právoplatný hráč. Pokud je didaktická hra pojata skupinově, pak nesmíme opomenout fakt, že i hodnocení v závěru se musí týkat celé skupiny, nikoliv jednotlivých žáků.

„Zkušenosti učitelů i výzkumy ukazují, že kooperativní učení má pozitivní vliv na všechny žáky - vynikající, průměrné i slabší.“⁵

Při didaktických hrách je využíváno mnoho materiálních pomůcek, nejčastěji obrázků. Vzhledem k jejich rozmanitosti je nebudeme specifikovat a zaměříme se na obecné zásady jejich používání. Jak již bylo uvedeno v kritériích didaktických her, pomůcky musí být

5 NELEŠOVSKÁ, A. SPÁČILOVÁ, H. *Didaktika primární školy* s. 70

adekvátní věkové skupině. Dále je nutné, aby byly pro děti bezpečné. Na jejich vytváření se mohou podílet žáci sami např. v rámci jiných vyučovacích předmětů, či ve formě domácího úkolu. Prohloubí se tím zájem o učivo a jsou tak nenásilně vedeni k samostatnosti.

Vhodně můžeme využít i učebních pomůcek z jiných předmětů. Pomůcky přispívají k tomu, aby žáci lépe pochopili učivo a vytvořili si nutné návyky. Učební pomůcky u didaktických her zajišťují dodržování zásady názornosti, která patří k nejdůležitějším principům didaktiky. I přes tento fakt bychom se v praxi v mnoha případech přesvědčili, že jsou děti zahlcovány slovy, verbalismy a formalitami bez toho, aby bylo nejprve zjištěno, zda lze vyložit danou učební látku multisenzoriálně. Dodržováním zásady názornosti zajišťujeme dětem živé vnímání a konkrétní poznání.

3.1 Didaktické formy

Tímto termínem označujeme možný způsob vnější organizace vyučování. Didaktické formy tvoří jednotu s didaktickými metodami a oboje vychází z potřeb didaktických cílů. Ve vyučování je žádoucí vhodně didaktické formy střídat a to i v rámci jedné vyučovací jednotky. Dochází tak ke stálé aktivizaci žáků, k jejich dlouhodobějšímu soustředění. Schopnost udržet pozornost při různorodé činnosti pro ně není tak náročná. Vědomosti, které žáci získali ve spojení s jejich aktivitou se lépe ukládají do dlouhodobé paměti a tento proces je pro děti i pedagogy žádoucí.

Tato práce se zaměří na formy z hlediska počtu vyučovaných žáků.

3.1.1 Vyučovací formy z hlediska počtu žáků

V několika publikacích jsou tyto formy vyučování nazývány formami odvozenými.

V našich podmínkách se téměř neobjevuje vyučování individuální, ale nesmíme opomenout, že dodržujeme individuální přístup k žákům i v hromadném vyučování.

Při skupinovém vyučování jsou děti rozděleny do menších skupin s cílem zefektivnit výukový a výchovný proces. Za skupinu lze považovat alespoň 3 žáky. Pracují-li ve dvojicích, pak hovoříme o práci párové. Skupinové vyučování nejvíce podléhá módním vlnám. I zde je na místě přihlídnutí k pravidlům didaktiky a volit tuto formu objektivně k didaktickému cíli, charakteru vyučovací látky, k úrovni žáků ve třídě. Skupinová práce má stejně jako mnoho dalších činností své klady a zápory. Mezi výhody zcela jistě patří možnost probrat více témat

najednou, čímž mj. uspoříme čas. Skupinovou prací děti učíme týmové práci, aktivizujeme je a bráníme se stereotypu běžných hodin. Je ideálním východiskem pro hry a soutěže a dobrou přípravou pro život. Naopak nevýhodou je možná ztráta kontaktu mezi skupinami, nebezpečí dominance silných, talentovaných žáků a obtížné hodnocení. Těmto problémům se může učitel vyhnout pečlivě připravenými úkoly, kterými zapojí do aktivity všechny členy skupiny.

„Skupinová a týmová práce je výrazným stimulem socializačním. Samotná aplikace této metody, lhostejno v jakém předmětu, je přímou součástí morální výchovy dětí.“⁶

4. Proč a jak volit didaktickou hru?

„Motto: Žáci opustí školu během několika roků, učitel v ní zůstává i třicet let, nebude-li nudit své svěřence, nebude nudit ani sám sebe.“⁷

Už samotné slovo „hra“ vyvolává v dětech příjemné pocity. Jestliže si pedagog uvědomí skutečnost, že kam si děti chodí hrát, tam chodí rády, tak se mu podaří zvládnout vyučovací cíle, aniž by děti mnohdy tušily, že se učí. Nejčastějším důvodem, proč učitelé zahrnují didaktickou hru do výuky, je předpoklad, že se výuka zpestří. Zařazením her do hodin mateřského jazyka je možné zlomit prokletí nudy a formálnosti tohoto předmětu a vrátit mu smysl a radost. Didaktickými hrami, které obsahují prvky zábavy, se děti daleko snadněji aktivizují. Používáním didaktických her ztrácí vyučování nežádoucí stereotyp, ovšem pouze za předpokladu, že má učitel her dostatečnou zásobu. Hra by se neměla opakovat, neboť nové je pro děti lákavé, poutavé a neomrzí. Důvodem, proč používat didaktické hry, není pouze hravé učení, ale didaktickou hrou se u dětí rozvíjí smyslové vnímání, intelekt, dochází k rozvoji řečových dovedností, fantazie, estetického cítění, volných vlastností a logického myšlení. Děti se učí sociálnímu chování, utváří se jejich charakter.

Didaktickou hru můžeme využít v začátku vyučovací jednotky jako motivaci. Formou didaktické hry se žáci mohou seznámit s novým učivem, hra může posloužit i k procvičování a opakování již osvojeného učiva. Splní však i funkci kontroly, tedy prověřování vědomostí

⁶ HOUŠKA, T. *Škola je hra* str. 59

⁷ KOSTEČKA, J. *Do světa češtiny jinak* str. 3

a dovedností. Lze ji využít i jako účinnou diagnostickou metodu úrovně citové, volní a sociální stránky u všech dětí a v neposlední řadě je vhodnou relaxací, když děti ztrácí pozornost a soustředění. Záleží pouze na tom, jaký typ vyučovací hodiny si učitel naplánoval. Přestože existuje několik druhů vyučovacích hodin, na prvním stupni základní školy je žádoucí nejčastěji používat typ vyučovací hodiny smíšené. Hodinu výkladovou si jen těžko na tomto stupni dokážeme představit. Byla pro žáky velmi náročná, jelikož při ní nedochází k dětské aktivitě, ale pouze k pasivnímu naslouchání. Zcela jistě je možné říci, že není vhodná ani na druhém stupni. Didaktická hra by si našla také své místo a uplatnění v hodinách upevňovacích, opakovacích i prověřovacích.

Při hrách jsou děti oproti klasickému vyučování daleko více aktivní, a proto didaktická hra patří mezi aktivizující vyučovací metody, které v současné době vystupují do popředí. Právě aktivita žáků ve všech polohách spolupráce s učitelem byla jedním z hlavních požadavků na změny ve výuce v souvislosti s proměnami společnosti.

Mezi učiteli se objevují názory, že na zavádění her do vyučování není dostatek času a že hra uvolňuje kázeň. Je-li však hra systematickým článkem vyučovacího postupu, pak je toto tvrzení nesprávné. Převážná většina učitelů má na hru ve vyučování pouze pozitivní názor, mnoho jich hry využívá a přesvědčilo se o jejich kladném dopadu na vyučovací proces. Hra může být pravidelnou krátkou vsuvkou v běžném typu hodiny, ale i když je velmi užitečnou a motivující činností, její používání nemá být přehnané.

4.1 Didaktická hra ve funkci motivační

Jak již bylo zmíněno, hra má významnou motivační funkci. Mnoho odborníků se shoduje, že pozitivní motivace učební činnosti je základní podmínkou školní úspěšnosti. Vhodná motivace vyvolává zájem dítěte o učební předmět a školu vůbec. Není však jen na učiteli, jak je dítě motivováno, ale problematiku motivace zahrnují i mimoškolní činnosti žáka a jeho domácí příprava na vyučování. Učitel musí přizpůsobit motivaci cíli a obsahu vyučování. Motivaci hrou neuplatňujeme pouze v první fázi vyučovacího procesu, ale motivovat se dá v průběhu celé učební jednotky.

4.1.1 Motivace

Výklad slova motivace v latině znamená pohybovat se, hýbat se, a proto je ve vyučování velmi důležitá. Motivace je jedním ze zásadních pojmů didaktiky. V literatuře najdeme mnoho různých definic motivace, ale z pohledu učitele na 1. stupni je motivace způsob jak získat zájem žáků o dané učivo, jak je naladit a trvale upoutat jejich pozornost. Jelikož je velmi širokým pojmem, dochází k nejasnostem v jejím výkladu .

Je nutno rozlišovat mezi pojmy motiv a motivace. Motivem rozumíme dispozici a motivace je označována za proces. Motivem hry je spokojenost, kterou dítě pociťuje v celém jejím průběhu. Motiv je vlastně důvod, proč se jedinec začne chovat určitým způsobem. Motivem se může stát cokoli, co člověka aktivizuje a souvisí s jeho jednáním. Motivy jsou zaměřeny určitým směrem, mají intenzitu a trvání. Motivy lze dělit podobným způsobem jako potřeby.

Motivací rozumíme souhrn všech činitelů, které podněcují, aktivizují a ovlivňují chování člověka a jeho vztah k okolí a k sobě samému. Motivace znamená záměrné působení učitele na žáka pomocí určitých didaktických prostředků, situací a podmínek. Termínem motivace označujeme podmínky, které ovlivňují lidskou aktivitu. Motivace stimuluje chování, usměrňuje ho a dává mu smysl. Ve výuce je motivace chápána jako součást psychologické přípravy žáků ke zdárnému průběhu učebních činností a k optimálnímu chování a jednání. Každodenně se ptáme po motivech chování a právě motivace nám pomáhá objasňovat jednání a chování jedince v jeho životních situacích. Motivace ve školním prostředí však může být i záporná, neúčinná i nevhodná. Hovoříme o situaci, kdy je dítě pod vlivem nezdaru, neúspěchu, špatných známek nebo trestu. Demotivující může být i chování učitele v tzv. autokratickém stylu vyučování.

Motivaci lze chápat jako aktivizující proces chování a jednání, který určuje směr a intenzitu lidských činností.

Motivace vnitřní - primární - vychází z vnitřních pohnutek, člověk danou činnost vykonává pouze jen kvůli ní samotné, aniž by očekával např. pochvalu, ocenění či jinou odměnu. Měli bychom se snažit dávat přednost vnitřní motivaci před vnější, neboť je mnohonásobně účinnější. Žáci učící se pod vlivem vnitřní motivace dokazují vyšší školní úspěšnost a do školy chodí mnohem raději. Právě hra je činností, která je vykonávána, protože nás baví (z vnitřní motivace). Proto je žádoucí, aby učitelé používali co nejvíce metod vnitřní motivace. Takovou motivací mohou být zajímavé úlohy, problémové vyučování, soutěže, imaginace, dramatizace činností, vyučování hrou , odměna a trest.

Motivace vnější – sekundární - jedná se o činnost, kterou člověk nevykonává z vlastního přesvědčení, ale pod vlivem vnějších činitelů. Bývá vykonávána pod určitým nátlakem. Mezi vnější motivaci ve škole patří zejména známky, trest a odměna. Vnější motivaci se můžeme vyhnout, zvolíme-li jiné učení, než je řízené.

4.2 Didaktická hra a pozornost

O problémech pozornosti dětí se v poslední době hovoří stále častěji. Určitě se mnozí z nás setkali s poznámkami typu „Je nepozorný“, „Soustavně nedává pozor“. Děti mají problémy udržet pozornost po celou požadovanou dobu a škola naopak klade na pozornost žáků velké nároky. S kvalitou pozornosti souvisí školní úspěšnost. Existuje více příčin, proč jsou děti nepozorné. Bývá to nesprávný režim a špatný životní styl dětí v rodině, ale také poruchy pozornosti, které jsou v současné době u dětí diagnostikovány ve velké míře. V obou případech je na učiteli, jak zvládne děti „vrátit“ do vyučování. I k tomuto účelu slouží didaktická hra, která je uvolní, naučí zvládat stresové situace, trému či pracovní zátěž. Hrou se děti „probudí“ a zaktivizují své síly, zvláště když je hra zařazena v pravou chvíli.

4.2.1 Pozornost

Prvotním ukazatelem výkonnosti člověka je pozornost. Ta umožňuje neoptimálnější příjem informace. Školní činnost klade na pozornost dětí velké nároky. Pedagogové chtějí, aby žáci pozorně poslouchali výklad, odpovědi ostatních spolužáků, aby si pozorně prohlíželi obrázky i text, četli, psali. Pozornost je mimořádně nepostradatelným aspektem určujícím školní úspěšnost. Často se však ukáže, že děti ve škole neselhávají kvůli malým schopnostem a vědomostem, nýbrž proto, že jsou nesoustředěné a nepozorné. Tento problém pak daleko více ovlivňuje výkonnost u žáků se specifickými poruchami učení a chování. V těchto případech je to právě pozornost, která se stala hlavním ukazatelem vymezení celé této skupiny poruch.

Pozornost úzce souvisí s vnímáním, myšlením a s mnoha dalšími poznávacími procesy. Označujeme ji za orientační činnost, neboť člověk zaměřuje svou pozornost jen na to, co je pro něj nejdůležitější a podstatné. Něco pozoruje pečlivě a něco nevyvolá jeho pozornost vůbec. Podstatou pozornosti je střídání ohnisek vzruchu a útlumu v kůře velkého mozku.

„Pozornost je souhrnným označením pro psychický stav zaměřené bdělosti (vigilance), soustředění vědomí člověka na příjem podnětů a činnost.“⁸

8 TRPIŠOVSKÁ, D. Úvod do psychologie str. 53

Udržet pozornost se děti postupně musí naučit. Mladší žáci se dokáží soustředit jen v krátkých časových intervalech, a proto musí učitel vhodně naplánovat průběh vyučovací jednotky. Zájem žáků o učivo a soustředění se může vycházet z jejich touhy po vědění a poznání nebo také z nutnosti.

Úmyslná, jinak řečeno záměrná pozornost je vzbuzována podle předem vytčeného cíle a udržuje se vynaložením úsilí. Považuje se za vývojově mladší a oproti pozornosti bezděčné má složitější strukturu. Často doprovází takové činnosti, které nás nezajímají, ale které musíme z různých důvodů vykonávat. Je pro jedince náročnější a ve velké míře vyčerpává. Neúmyslná pozornost souvisí s reflexy a je považována za prvotní formu pozornosti. Na vznik neúmyslné pozornosti mají vliv zkušenosti jedince a jeho motivy.

Hranice mezi úmyslnou a neúmyslnou pozorností je plynulá, oba druhy se mohou vzájemně prolínat.

4.3 Didaktická hra ve funkci relaxační

Únava ovlivňuje úroveň výkonnosti žáků. Únava je stav organismu, který vzniká při dlouhotrvající činnosti, která člověka vyčerpává a snižuje výkonnost žáků ve vyučování. Za dlouhotrvající činnost považujeme také duševní práci žáků ve škole. Únavy se není těžké zbavit vhodnou relaxační činností. Ve školním prostředí k těmto účelům slouží didaktická hra jako jedna z několika možností.

4.3.1 Relaxace

Relaxace dokáže zklidnit a navodit duševní klid, ale i psychické napětí. Jedná se o opačný jev k napětí nebo stažení. Relaxaci označujeme jako psychofyzickou uvolňovací techniku. Je důležitá, protože ve vyučovacím procesu i v mimoškolním životě se na žáky kladou vysoké nároky. Děti mívají málo prostoru na odpočinek a volný čas „pro sebe.“ Je – li dítě dlouhodobě přetěžováno, je negativně ovlivněna jeho výkonnost ve vyučování. Možná mnohem závažnější bude vliv na jeho duševní i tělesné zdraví. Právě relaxace je ve školní praxi nejvhodnějším nástrojem k překonání nežádoucích jevů, neboť dokáže velmi rychle a účinně obnovit vyčerpané duševní síly a regenerovat výkonnost.

V dnešním uspěchaném světě, kdy duševně nemocných jedinců vlivem stresu přibývá, existuje mnoho účinných uvolňovacích technik sloužících k léčebným i psychoterapeutickým účelům. Ve škole pomůže vhodně zařazená didaktická hra. Překonání únavy dokáže také vhodná hudba, která má mimo jiné i pozitivní vliv na estetické cítění dětí. Využíváme-li hudbu cíleně k léčivým účelům, hovoříme o tzv. muzikoterapii. Relaxovat se musí každý naučit a pro školní prostředí byla vypracována speciální metodika, která byla již v praxi ověřena a její pozitivní účinky potvrzeny nejedním pedagogem. Všeobecně se doporučuje relaxaci zařazovat na konec třetí nebo začátek čtvrté vyučovací hodiny, kdy je únava u žáků nejvýraznější. Po provedené relaxaci se s dětmi mnohem lépe pracuje, jsou klidnější.

5. Vyučovací metody

Vyučovací metody lze řadit mezi nejvýznamnější kategorie didaktiky, které ovlivňují celkový vývoj osobnosti žáka. Pod tímto pojmem obvykle chápeme způsob, postup spolupráce učitele a žáků, kterým dosahuje vytyčených výukových cílů.

Vyučovací metody jsou stále řešenou otázkou, jelikož dochází k problémům týkajících se terminologie. Na jedné straně je problematika vyučovacích metod nejvíce diskutovaná, avšak na druhé straně nejméně zpracovaná.

Rozdíly jdou až do desítek různých názorů. U některých autorů je zcela opomenuta aktivita žáků, u druhých naopak zdůrazněna a upřednostněna před činností učitele, který je tímto odsunut do pozadí. Setkáme se i s takovou situací, kdy jsou pod pojem vyučovací metody zařazeny také organizační formy a vyučovací zásady. Vzhledem k rozdílnosti se často používá spíše pojmu didaktická metoda. Vyučovací metody jsou součástí řady činitelů ovlivňujících průběh vyučování a úzce souvisí se zásadami vyučování. Jednotlivé metody se navzájem prolínají. Při své práci pedagogové využívají metod poznávacích, slovních i názorných. Vítejným zpestřením pro žáky je také programované vyučování, kdy pracují v počítačových učebnách s internetem. Ve vyučování by neměla chybět metoda práce s informacemi. Žáci by se měli naučit samostatně vyhledávat informace v encyklopediích, naučných slovnících a pravidlech. Nejenom že se zvyšuje jejich samostatnost, ale daleko snadněji si zapamatují to, u čeho museli vynaložit úsilí a aktivitu, než to, co si znuděně vyslechli.

5.1 Motivační metody

„Uč tomu, čemu je třeba učit, ale tak, že se žák sám o věc pokouší.“

J.A. Komenský

Vyučovací metody se vyvíjely tak, jak se v historii měnilo a vyvíjelo vyučování. Motivační metody vyučování jsou výsledkem mnoha snah o modernizaci vyučování a v současnosti, vzhledem ke změnám ve školství, vstupují do popředí. Jelikož je jejich charakteristickým rysem snaha o žákovu aktivitu, samostatnost a tvořivost, bývají také označovány za metody aktivizující.

„Osvojování nových poznatků u žáků však musí vycházet z jejich vlastní touhy po aktivním poznání. Má – li být efektivní, musí jít o aktivní osvojování vědomostí a dovedností.“⁹

Učitelé by měli učit, co je třeba, ale nikoli sáhodlouhým výkladem. Měli by ponechat žákům prostor, aby na danou věc přišli oni sami, aby se učili i případným nezdarem. Učivo, které si osvojili vlastní poznávací činností, si mnohem snáz zapamatují. Řešit problémy znamená zaobírat se jimi z několika různých pohledů, což vede k logickému uvažování, nikoli k memorování textů. Děti jsou samy o sobě aktivní a stojí o to, aby se něco dělo, tak proč potlačovat jejich přirozenost. Nedostanou-li možnost k uspokojení dětské zvědavosti, je zcela jednoznačné, že dojde k jejich útlumu, jsou apatické nebo naopak zlobí.

Mezi motivační metody, kromě didaktické hry, můžeme zařadit také metody diskusní, situační a inscenační, metody problémové a projektové.

„Mezi alternativními metodami práce se objevila didaktická hra jako motivační prvek pro rozvoj sociální komunikace, zprostředkovatel nového učiva a prostředek pro hravou a neuvědomělou formu učení.“¹⁰

Motivační metody je možné dělit na vstupní a průběžné. Mezi vstupní metody můžeme zařadit například vyprávění, rozhovor, vizuální či auditivní pomůcky, které mají za úkol uvést žáky do hodiny, vhodně je namotivovat k následné činnosti. Průběžnou motivaci chápeme činnosti volené např. při práci s textem, kdy nám vhodně položená otázka zajistí opětovnou pozornost dětí. V jazykovém vyučování nachází uplatnění jako motivační metoda didaktická hra, soutěž, slovní doplňovačky atd.

9 SVOBODOVÁ, J. a kol. *Didaktika českého jazyka s komunikačními prvky* str. 43

10 EGRTOVÁ, S. *Didaktické hry pro výuku německého jazyka na I.stupni ZŠ* str. 14

6. Třídění didaktických her

Didaktické hry lze využít ve všech vyučovacích předmětech a velmi dobře se dají uplatnit mezipředmětové vztahy. Při hře totiž dochází k celistvému učení. Dítě zapojuje více smyslů, tím se zvyšuje účinnost učení a informace se ukládají z krátkodobé paměti do dlouhodobé. Učením s pohybem, rytmem, s použitím více smyslů se zapojuje do činnosti pravá i levá hemisféra a dochází k lepšímu zapamatování. Záleží pouze na postoji učitele, jak je svolný měnit postupy, neboť změna znamená více práce. V rozličné literatuře se můžeme setkat s rozmanitým tříděním didaktických her. Je tomu tak proto, že mnoho didaktických her splňuje více funkcí současně, a proto je obtížné je přesně klasifikovat. Setkáváme se také s odlišným členěním her u autorů publikací, neboť každý specialista příslušného oboru má na hru jiný pohled.

7. Didaktická hra v ČJ

V jazykovém vyučování, které má stěžejní postavení ve výchovně vzdělávacím procesu, mají děti získat takové vědomosti a dovednosti, které jim v dalším životě umožní vnímat rozmanitá jazyková sdělení a porozumět jim, vhodně se vyjadřovat jak mluveným slovem, tak i písemnou formou.

Dovednosti, které děti získají v oboru jazyka a literatury, jim také napomohou při úspěšném osvojování vědění v jiných oblastech vzdělávání a zejména v komunikaci. Proto na tuto oblast klademe takový důraz. Jazyk se také výraznou měrou podílí na socializaci dětí. Mateřský jazyk je pro lidského jedince nástrojem k myšlení a dorozumívání. Jazykové, jinak také řečové hry jsou prostředkem povzbuzení aktivity žáků. V hodinách českého jazyka je využíváme pro zpeřtění opakování a procvičování učiva a pro neopomenutelný fakt, že viditelně dochází ke zvyšování krátkodobé, ale někdy i dlouhodobé motivace.

Hra nikdy nesmí být využita k prostému hraní, vždy musí zahrnovat prvky jazykového, slohového nebo literárního učiva. Didaktická hra v těchto oblastech nabízí různé zajímavé možnosti jak pracovat s písmeny, slabikami, se slovy i s větami, a proto je velkým přínosem pro žáky i pro učitele.

Didaktické hry se dají rozčlenit do tří složek stejným způsobem, jako bývá rozdělen předmět Český jazyk a literatura. Napomáhají k plnění učiva v jazykové a literární výchově a jsou vítaným pomocníkem ve výchově komunikační a slohové.

7.1 Oblast komunikační a slohové výchovy

V současné době je ve výuce kladen větší důraz na rozvoj komunikativních dovedností, což je jeden z cílů výuky. V oblasti komunikační a slohové výchovy jde především o to, aby se děti naučily vnímat a chápat různá jazyková sdělení a uměly správně mluvit. Splnit požadované cíle nám mohou pomoci hry zaměřené na rozvoj receptivních dovedností, tedy na poslech a čtení s porozuměním a hry rozvíjející produktivní řečové dovednosti - nácvik mluveného projevu formou monologu a dialogu a hry rozvíjející písemný projev žáků.

7.2 Oblast jazykové výchovy

Didaktické hry v oblasti jazykové výchovy by měly být zaměřeny na zvukovou stránku jazyka, na tvoření slov a vytváření slovní zásoby. Dále na tvarosloví, skladbu a na procvičení pravopisu. Pomocí her v uvedených oblastech žáci získávají potřebné vědomosti a dovednosti k osvojování spisovného jazyka a ke kvalitním vyjadřovacím schopnostem. Zároveň dochází k prohlubování intelektu a logického myšlení.

7.3 Oblast literární výchovy

V oblasti literární výchovy jsou didaktické hry zaměřeny na poslech literárních textů, na tvořivé činnosti s literárním textem, na zážitkové čtení a naslouchání. Jsou jedním z hlavních prostředků, které ovlivňují zájem dítěte o čtení, a to především ve školním prostředí.

Pro 1. stupeň škol platí, že hra a hravost jsou při výuce mateřštiny u dětí mladšího školního věku nejen žádoucí, ale dokonce nezbytné, protože pomocí hry je možno dosáhnout lepších výsledků, zejména podaří-li se do ní vhodně zakomponovat učivo.

8. Získávání didaktických her

Při volbě her v jazykovém vyučování si musí učitel uvědomit, že některé slovní hry se hodí jen pro určitý jazyk a že je bez určité úpravy nelze vždy použít. Proto je vhodné si při tvorbě kartotéky didaktických her poznamenat, které hry se dají využít ve více případech a které lze použít jednorázově. Stejně tak bychom neměli zapomenout na rozřídění her dle jejich účinku. Dle tohoto kritéria rozeznáváme hry se specifickým a nespecifickým účinkem. Hry se specifickým účinkem, jsou zaměřeny na konkrétní pasáž učiva, na rozvíjení konkrétních vědomostí a dovedností, a hry s nespecifickým účinkem působí na rozvoj osobnosti, především v oblasti zájmů, intelektu a tvůrčích schopností.

Existuje mnoho publikací, ze kterých lze didaktické hry čerpat, ale má-li učitel dostatek fantazie a tvůrčího myšlení, pak si bez větších obtíží dokáže připravit svou vlastní didaktickou hru, u které si je jist, že zaujme právě jeho skupinu svěřenců. Z vlastní zkušenosti se pak přesvědčí, zda byla hra zvolena správně. Může jít také o hru, která je známá, a učitel si k ní pouze vytvoří jiné varianty. V současné době je pořádáno mnoho seminářů, kde si učitelé mohou rozšířit své znalosti o didaktických hrách, vyzkoušet je a následně je zařadit do svých herních zásob. Neocenitelným zdrojem didaktických her jsou také kolegové a kolegyně, kteří nám mohou předat hry, které používají a osvědčily se jim.

9. Didaktika jako vědní obor

Termín didaktika pochází z řeckého slova DIDASKEIN, což v překladu znamená učit se, poučovat, vyučovat. Didaktika je považována za nejpropracovanější část pedagogiky. Zabývá se vzdělávací stránkou vyučovacího procesu. Zaměřuje se jak na obsah vzdělání (co je třeba žáky naučit), tak také na proces vyučování (metody, formy, prostředky). Termínu didaktika začal jako první užívat v roce 1613 německý badatel, filozof a pedagog Wolfgang Ratke. První systematická didaktika je spojována se jménem J. A. Komenského. Dle Komenského je didaktika „Všeobecné umění, jak naučit všechny všemu“.

„Didaktika (teorie vzdělávání a vyučování) objasňuje podstatu výchovně vzdělávací činnosti, zabývá se otázkami obsahu, metod, forem, didaktických prostředků, učebních pomůcek a jejich efektivním využíváním ve výchovně vzdělávacím procesu.“¹¹

9.1 Didaktika českého jazyka

Brabcová definuje didaktiku českého jazyka jako pedagogickou disciplínu o výchově a vzdělání. Didaktika zkoumá a řeší konkrétní problémy, k čemuž jí slouží výsledky mnoha jiných vědních oborů, zejména jazykovědy, a zároveň přispívá k jejich rozvoji. Didaktika českého jazyka jako vědní disciplína má své vědecké metody, kterými zkoumá příslušné jevy a vlastní metody odborné práce, mezi něž řadíme metodu historickou, experimentální, metodu logické analýzy. Má také svůj systém odborného názvosloví. Některé používané termíny má vlastní, jiné přejala z věd pedagogických a z jazykovědy.

Z výše uvedeného se můžeme přesvědčit o tom, že didaktika českého jazyka má úzký vztah k mnoha dalším vědním oborům, jako je např. pedagogika, psychologie a jazykovědné disciplíny. V menší míře se dotýká i některých oblastí dalších vědních oborů, jako je logika, fyziologie, filozofie a matematika. Zejména v posledních letech je didaktika českého jazyka spojována ještě s vědními obory jako je psycholingvistika, sociolingvistika a neurolingvistika. Je však nutné zdůraznit, že se jedná o velmi úzký vztah, nikoli však závislost.

11 GRECMANOVÁ, H. a kol. *Obecná pedagogika I. str. 32*

II. PRAKTICKÁ ČÁST

Součástí praktické části předkládané diplomové práce jsou pracovní listy s didaktickými hrami pro učitele, které si mohou zařadit do své kartotéky her. Jsou zaměřeny na učební obsah 3. a 4. ročníku v předmětu český jazyk, a to jak na seznámení s učivem, tak k jeho upevňování, procvičování a opakování. Jsou různě náročné, a proto bude pro pedagogy snadné vybrat si vhodnou hru pro své žáky dle jejich úrovně vědomostí. V mnoha případech se k jednomu učebnímu tématu váže hned několik různých her, které uspokojí požadavek kladený na jejich obměňování a střídání, čímž se vyhneme pozdějšímu nezájmu dětí v důsledku stereotypnosti. V nabízených hrách najdeme také všechny uváděné organizační formy, jimiž docílíme pestrosti v procesu vzdělávání. Je vhodné také střídat prostředí, kde se hry uskutečňují. V našem případě byla využita třída, kluziště, místnost s kobercem a hřiště.

Existuje mnoho kvalitní literatury s didaktickými hrami, do kterých máme možnost nahlédnout. Knihy jsou plné zajímavých her, ale i aktivit, které se ani hrami nezdají být. Většina her uváděných v praktické části diplomové práce z nich nečerpá. Nejen proto, aby nedošlo k popření autorství některých her, ale aby byla vyzdvížena pedagogova kreativnost a originalita. Inspirací k vytvoření několika her se staly známé televizní pořady. Hry pochází z vlastní tvořivé činnosti a jsou jen zlomkem používaných didaktických her. Jsou považovány za jedny z nejzajímavějších. Hry jsou v praxi vyzkoušené, ověřené a u dětí se těší velké oblibě.

Novinové titulky

Třída : 3., 4.

Téma : Stavba věty, pořádek slov ve větě

Cíl : Vytvoření smysluplné věty, rozšiřování slovní zásoby

Pomůcky : Psací potřeby, tabule,

Organizační forma : Hromadná

Pravidla:

Na tabuli dětem napíšeme několik písmen abecedy. Ta označují počáteční písmena slov, která děti musí vymyslet a zároveň z nich vytvořit smysluplnou větu.

Příklad :

Na tabuli zapíšeme písmena *P N K D S*. Dětem je ukážeme a ony se snaží vymyslet svou větu. Kdo je hotov, přihlásí se a učitel znění překontroluje. Pokud jím vytvořená věta odpovídá zadanému vzorci, zapíše žákovi k větě počet bodů. Způsob bodování musíme předem oznámit. Např. První žák – 5 bodů, druhý 4, třetí 3, čtvrtý 2 body. Jeden bod získává každý žák, který větu dle zadaných písmen, správně vymyslel. Žák, který nenapsal nic, který použil špatná slova, počet či pořadí, nemá nárok na žádný bod. Náročnost volíme dle věku a znalostí dětí. Věta nemusí být uznána, obsahuje-li pravopisnou chybu, nedává-li smysl atd.

Příklady řešení :

1. *Paní Nováková koupila dobrý salám.*
2. *Pan Nosek klopýtal domů sněhem.*
3. *Pro nás klidně doneš svůj.*
4. *Proč není k dostání stříbro.*
5. *Pes Nero kousnul dědovu sestru.*

Domino

Třída : 3.

Téma : Slova souznačná

Cíl : Procvičování vědomostí o slovech souznačných

Pomůcky : Dominové karty souznačných slov

Forma : Párová

Pravidla:

Pro tuto didaktickou hru je nutné vyrobit dominové hrací karty. Musí být rozděleny na dvě poloviny a budou obsahovat taková slova, aby vždy k jednomu z nich bylo možno vyhledat na druhé kartě slovo souznačné. Děti mají za úkol karty rovnat tak, aby následné slovo bylo slovem souznačným předchozího slova. Jsou rozděleny do skupin a každá skupina dostane za úkol rovnat karty do jiného tvaru. Když vyčerpají všechny své hrací karty, pojmenují svůj složený obrazec také slovem souznačným.

Příklad :

Na jedné kartě jsou napsána slova *chlapec a dům*. Děti hledají další kartu, která by měla slovo souznačné s jedním z nich. Najdou kartičku se slovy *hoch a pomalu*. Přiřadí ji a hledají kartu, která by měla slovo souznačné ke slovu *pomal*. Objeví kartu se slovem *loudavě a dým*. Hledají další až do vyčerpání všech svých karet. V úvodu jim bylo zadáno, aby skládaly obrazec šneka. Na závěr vysloví slovo *hlemýžď*, neboť je to slovo souznačné k jejich zadanému obrazci.

Na schovávanou

Třída : 3., 4.

Téma : Slova protikladná

Cíl : Rozvoj pozornosti, procvičování antonym

Pomůcky : Tabule, psací potřeby

Organizační forma : Skupinová práce v půlkruhu

Pravidla :

Při této didaktické hře děti sedí v půlkruhu před tabulí. Na tabuli jsou napsány věty, ve kterých jsou schovaná slova. Skrytá slova, jsou slovy opačnými k těm, která jsou napsána na kartičkách a jsou umístěná na podlaze před dětmi. Vždy jedno určené dítě si vezme kartičku se slovem a hledá k němu slovo opačné, které je zašifrované ve větě na tabuli. Když ho najde, vypíše danou dvojici slov na další část tabule.

Tuto didaktickou hru lze obměnit a schovat je možné slova souznačná, vyjmenovaná, vlastní jména...

Příklad :

Na kartičkách jsou slova : *velká, hubená, ošklivá, pracovitá, bílá.*

Na tabuli jsou napsané věty : *Máma látala ponožky.*

Děda tu metlu stále nenašel.

To poupě k nám spadlo od sousedů.

Kája koulí náležitě dlouho svýma očima.

Večer nás vystrašila velká rána.

Didaktická hra s písničkou

Třída : 3.

Téma : Slovní druhy – jejich pořadí

Cíl : Získání vědomostí o pořadí slovních druhů

Pomůcky : Kytara , nakopírované listy s textem, kartičky s čísly, dětmi vyrobené hudební nástroje

Forma : Hromadná

Pravidla:

Text písničky je vytvořen na melodii písně *Když jsem já sloužil* .

V textu jsou tučně vytištěná slova a fráze, které mohou žáci po získání více vědomostí v této oblasti obměňovat.

1. Když jsem se učil podstatným jménům, tak mě hned napadlo třeba slovo: **dům**

Ref : Slovní druhy to je prima, skvělá zábava, není to pro nás žádná záhada.

2. Když potom přišla jména přídavná, tak mě hned napadlo slovo: **půvabná**

Ref :

3. Když jsem se učil těžká zájmena, tak jsem si ukázal : **ten, ty , to a ta** .

Ref :

4. Když jsem se učil lehké číslovky, **tak jsem napočítal rychle do stovky** .

Ref :

5. Když jsem se učil zrádná slovesa, **málem jsem strčil hlavu do těsta**.

Ref :

6. Když jsem se snažil hrát si s příslovci, **našel jsem talent, zřejmě po otci**.

Ref :

7. Když jsem pak míval hlavu z předložek, **páral jsem vlnu ze svých ponožek**.

Ref :

8. Když jsem se učil určovat spojky, **v okně jsem uslyšel štěbetat sojky**.

Ref :

9. Když jsem se učil poznat částice, **tak jsem si vyskočil z mojí lavice**.

Ref :

10. Když citoslovce přišly na řadu, **jů, to jsem vám měl dobrou náladu**.

Ref :

Viz foto na následující straně

Záměna

Třída : 3.

Téma : Slovní druhy

Cíl : Schopnost vyhledat daný slovní druh a dokázat jej nahradit

Pomůcky : Orfův instrumentář, dětmi speciálně vyrobené hudební nástroje

Forma : Hromadná

Pravidla:

Pro tuto didaktickou hru si můžeme zvolit jakoukoliv dětem známou písničku.

1. Zaspíváme si ji tak, jak ji děti znají.
2. Určíme, který slovní druh budeme v textu nahrazovat a čím. Lze použít jiný slovní druh, slovo souznačné, protikladné, pantomimické vyjádření, rytmický doprovod tělem. Záleží na tom, jaké vědomosti již děti mají, co vše chceme zopakovat a jaký časový prostor máme.

Příklad :

1. Písnička Pod našima okny...
2. V textu budeme nahrazovat všechna podstatná jména citoslovci, příznačnými pro podstatná jména.

Pod našima(**OKNY**) KUKU, teče (**VODIČKA**) ŠPLOUCHY ŠPLOUCH,
napoj mi má milá mého (**KONÍČKA**) Í HAHA,
já ho nenapojím, já se Í HAHA bojím, já se ÍHAHA bojím, že jsem maličká.

3. V textu můžeme najednou zaměňovat i několik slovních druhů. Ve stejné písni ještě nahradíme slovesa, tentokrát slovesy souznačnými.

Pod našima KUKU(**šplouchá, proudí, cáká..**) ŠPLOUCHY ŠPLOUCH,
(**nakrm**) mi má milá mého Í HAHA,
já ho (**nenakrmím**), já se ÍHAHA (**děsím , obávám**), já se ÍHAHA(**děsím, obávám**), že jsem maličká.

Kufr

Téma: Slovní druhy – jejich specifika

Třída : 3.

Pomůcky : Kartičky s názvy slovních druhů, stopky

Cíl : Procvičení vědomostí o slovních druzích - co vyjadřují, jakými otázkami se na ně ptáme.

Forma : Skupinová

Pravidla:

Každá řada si vybere svého zástupce, kterému bude napovídat. Úkolem zvoleného žáka je dle náповěd dětí poznat, který název slovního druhu ukazují na kartě. Stojí před tabulí čelem k dětem a já ukazují kartičky za jeho zády. Děti musí radit tak, aby nepoužily konkrétní slovo, ale jejich náповěda musí obsahovat to, co daný slovní druh vyjadřuje, jak se na něj ptáme, či kolikátý je v pořadí....

Každá řada pracuje v časovém limitu 2 minut a vyhrává ta, jejíž zástupce uhodne co nejvíce slov v co nejkratším čase. Každé řadě měním pořadí kartiček.

Příklad :

1. Za zády stojícího žáka ukazují kartičku, na které je napsáno: *Podstatné jméno*
2. Děti z jeho řady mohou napovědět :
 - „ Slovní druh vyjadřující názvy zvířat, osob a věcí“.
 - „ Slovní druh, na který se ptáme otázkou KDO ? CO ?
 - „ První slovní druh“.
 - „ Slovní druh, který je podmětem v základní skladební dvojici.(pokud je toto už známé učivo)
3. Pokud žáci napoví zakázanou náповědou, slovo se nepočítá.
4. Takto se prostrídají i další slovní druhy, než je vyčerpán časový limit.

Pantomima slovních druhů

Třída : 3., 4.

Téma : Slovní druhy

Cíl : Upevňování učiva o slovních druzích

Pomůcky : Kartičky se slovy a s větami, papíry,

Forma : Hromadná

Pravidla:

Tato didaktická hra spočívá v bezeslovném předvádění slovních druhů. Jelikož je nemožné vystihnout pantomimicky abstrakci, musí žáci zapřemýšlet i nad tím, co si vyberou. Nejvhodnější je pantomima podstatných a přídavných jmen, číslovek, sloves, citoslovcí.

1. Vyberu 5 žáků, jimž před tabulí zadám konkrétní úkol. Např. Každý z vás předvede 1 sloveso. Děti ve třídě hádají, co vybraní žáci předváděli.

Obměny :

2. Každému, kdo půjde před tabuli, dám kartičku s napsaným slovem. Jeho úkolem je slovo předvést ostatním. Kdo jej uhodne, jde k tabuli a toto slovo na ni zapíše. Když je tam zapsáno několik slov, použijeme je ve větách.

Např. kartičky se slovy: *tleskám, vařím, tlustý, velký, tik-tak, dup, okno, pes...*

Obměnou může být tvorba souvětí, ve kterém se musí objevit alespoň tři zapsaná slova.

3. Předvádět se dají i celé věty. Herec si vylosuje kartičku s větou, kterou třídě předvede. Při této činnosti děti dostanou papír, na který každý sám za sebe zapíše, co si myslí. Žák s nejpřesnějším záznamem vystřídá spolužáka u tabule.

Věty jsou připraveny tak, aby se daly využít konkrétní předměty ve třídě.

Např. Zlý pes štěkal na dívku. Malý kluk zpíval pod oknem...

Didaktická hra k procvičení slovních druhů

Třída : 3., 4.

Téma : Slovní druhy

Cíl : Praktické použití znalostí o slovních druzích, správné přiřazení, rozšiřování slovní zásoby

Pomůcky : Nakopírované papíry

Forma : Hromadná

Pravidla:

Tato hra je obměnou dětské hry MĚSTO, ZVÍŘE, VĚC

Děti dostanou připravenou tabulku. Ve sloupcích jsou nadepsány názvy některých slovních druhů. Děti budou doplňovat slova od zadaného písmena. To je dáno abecedou, kterou odříkává jeden určený žák. V určité chvíli jej druhý zastaví. Ke kterému písmenu došel, od toho budou všechna slova začínat.

Kdo první zaplní všechny kolonky, řekne stop. Učitel napočítá ještě do deseti a pak všichni položí pera.

Při společné kontrole se zapisují body. Má-li více dětí stejné slovo, získávají pět bodů, nemají-li nic, dostávají nulu. Nemají-li slovo s nikým shodné, jsou obodováni desítkou. Do posledního sloupce s názvem BODY zapíše konečný součet celého řádku.

Hraje se několik kol.

Příklad : Zvolený žák řekl stop u písmene D, M, S....

Podstatné jméno	Přídavné jméno	Číslovky	Slovesa	Příslovce	Cítoslovce	Body
dudlík	drahý	Dva	drtí	dole	dup	
mapa	malý	Milion	mlčí	modře	mňau	
sírka	silná	Sto	snědl	silně	sss	

Obměna : Zadáme podmínku, že podstatná jména mohou být pouze určitého rodu, jemu musí odpovídat jméno přídavné a sloveso. Je možné žádat i sloveso např. v infinitivu, v různých časech.

Monogramy

Třída :3., 4.

Téma : Slovní druhy

Cíl : Opakování podstatných a přídavných jmen,učiva o základních skladebních dvojicích, rozvoj slovní zásoby,

Pomůcky : Šátek

Forma : Hromadná

Pravidla:

K této hře budou klíčem monogramy žáků, kteří se hry zúčastní. Jejich úkolem je vymyslet dvojici podstatného a přídavného jména, jejichž počáteční písmena se budou shodovat s jejich monogramem. Každé dítě řekne svou dvojici a pokračuje další až do úplného vystřídání všech hráčů. Nezáleží na pořadí písmen a slov.

Příklad : Jakub Hruška - jedovatý hřib, Mrázková Alena – Mokrý auto,

Obměna : Děti sedí v kruhu a jeden hráč je uprostřed. Učitel ukáže postupně na pět sedících dětí a úkolem žáka uprostřed je, aby řekl pět slovních spojení. Lze říkat jména přídavná s podstatnými, či podstatná jména se slovesy, kdy procvičíme učivo o základních skladebních dvojicích.

Příklad :

Učitel ukáže žákovi uprostřed postupně na pět spolužáků .

1. Roman Kašpar - žák odpoví rýžová kaše (ropucha kucká)
2. Veronika Jindřichová – velké jablko (víla jedla).....

Obměna : Jde o náročnější možnost hry, kdy žákovi uprostřed zavážeme oči a on bude muset spolužáky poznat po hlase a použít jejich monogram.

Slovní kopaná

Třída : 3.

Téma : Podstatná jména

Cíl : Rozvíjení slovní zásoby, analýza a syntéza slov, upevňování učiva – rod podstatných jmen

Pomůcky : -----

Forma : Hromadná

Pravidla:

Při této hře mohou žáci sedět na koberci v kruhu, nebo mohou zůstat v lavicích či hrát kdekoli venku v přírodě. Úkolem dětí je, říci slovo – podstatné jméno určeného rodu začínající na poslední písmeno slova, které řekl předchozí žák.

Příklad:

Učitel určí, že žáci budou říkat pouze podstatná jména rodu mužského.

1.žák řekne stůl, 2. pokračuje listopad, naváže další a řekne dům,.....

Slova se nesmí opakovat. Kdo řekne slovo, které se již v řetězci objevilo, musí dát fant. Po ukončení hry děti dostanou fanty zpátky, pokud splní nějaký úkol týkající se učební látky.

Obměna :

Žáci říkají slova na poslední písmeno, ale bylo jim určeno, že se musí vždy vystřídat podstatná jména rodu ženského, pak mužského a nakonec středního. Ve druhém kole se může pořadí rodů vystřídat.

Např.: mapa – Aleš – šídlo- ondatra – astronaut – tělísko- Olina

pes – slina- auto- opičák- kost- těžítka – osel- lyže (ta) – eso

Obměna:

Žáci říkají slova na poslední slabiku slova předešlého.

Např.: kolo- lopata- taška- kašel- šelma- maska- kazeta.....

Hledej předměty

Třída :3.

Téma : Rody podstatných jmen

Cíl : Upevňování a procvičování učiva – rod podstatných jmen

Pomůcky : Předměty kolem nás

Forma : Hromadná

Pravidla:

V této didaktické hře spojené s pohybem si děti vhodně procvičí znalosti o rodech podstatných jmen. Učitel řekne dětem, aby si do ruky vzaly jakýkoli předmět, který je ve třídě. Když tak učiní, postaví se postupně po řadách před tabuli, ostatní prozatím zůstanou v lavicích.

Děti z jedné řady ukazují „divákům“ své předměty a označují je pomocí ukazovacích zájmen TEN, TA, TO, aby upozornily na rod daných věcí.

Např. Ten penál, ta kniha, to pravítko, Když představování ukončí jedna řada, pokračuje další a pak poslední.

Když skončí prezentace předmětů, děti si je ponechají a jdou si všichni sednout. Hra pokračuje a učitel děti vyzývá.,, Před tabuli půjdou děti, které mají u sebe předmět, který je rodu ženského.“ Následuje kontrola a pak vystřídání všech rodů.

Nakonec jeden obtížnější úkol. Děti mají za úkol na svém předmětu označit věci všech rodů. Např. žák drží v ruce penál s obrázkem tygra a řekne např. TEN penál, TA šelma, TO zvíře. Žák má v ruce trojúhelník a říká: „, TEN trojúhelník, TA ryska, TO číslo.

Štafeta rodů

Třída : 3., 4.

Téma : Rody podstatných jmen

Cíl: Bezchybné přiřazování podstatných jmen k rodům, rozšiřování slovní zásoby

Pomůcky: Papíry s nadepsanou abecedou

Forma : Skupinová

Pravidla:

V této didaktické hře mají děti za úkol napsat dle abecedního pořádku podstatná jména daného rodu. Každá řada obdrží papír s nadepsanou abecedou. Každý žák napíše jedno podstatné jméno a předá papír spolužákovi. Takto se postupuje až do té doby, než je papír zcela zaplněn. Rod podstatných jmen je předem určen. Vystřídat se musí všichni žáci v řadě. Vyhrává ta řada, která doplnila slova ke všem předtištěným písmenům. Lze vynechat písmena obtížná a dát je dětem jako prémii. Žáci nemusí doplňovat písmena v abecedním pořádku, rozhodující je konečný výsledek. Jsou-li žáci v řadě u konce, řeknou STOP a v tu chvíli končí i ostatní hráči. Vymění si vzájemně své práce a následuje společná, štafetová kontrola. Každé správné slovo přináší řadě jeden bod.

Obměnou může být určení časového limitu na práci, kde opět rozhodne konečný počet bodů.

Příklad : 1. určíme rod ženský, 2. *rod mužský*

A anakonda, <i>Aleš</i>	G gorila, <i>globus</i>	M mapa, <i>mop</i>	Š štika, <i>šnek</i>
B buхта, <i>beran</i>	H husa, <i>holub</i>	N noha, <i>nůž</i>	T třída, <i>tulák</i>
C Cecilka, <i>cement</i>	CH chloubka, <i>chléb</i>	O ondatra, <i>osel</i>	U ulita, <i>uzel</i>
Č činka, <i>česnek</i>	I Ivana, <i>inkoust</i>	P pata, <i>pes</i>	V vrána, <i>vlk</i>
D dáma, <i>datel</i>	J jehla, <i>jez</i>	R ruka, <i>rys</i>	X Xena, <i>xerox</i>
E Eva, <i>Eskymák</i>	K kočka, <i>kaktus</i>	Ř řepa, <i>řezník</i>	Z Zita, <i>zub</i>
F flétna, <i>František</i>	L lampa, <i>lusk</i>	S srna, <i>sud</i>	Ž žába, <i>žebřík</i>

Přijela loď

Třída : 3.,4.

Téma : Rody a vzory podstatných jmen,

Cíl : Správné zařazení podstatných jmen, rozvíjení slovní zásoby

Pomůcky : -----

Forma : Hromadná

Pravidla:

Děti sedí v kruhu a učitel řekne větu : „ Přijela loď a přivezla písmeno ...“ a vybere si sám, které chce písmeno z abecedy. Poté mají děti za úkol postupně říkat jedno podstatné jméno začínající daným písmenem. V druhém kole říkají podstatná jména pouze jednoho určeného rodu. Slova se nesmí opakovat. Kdo řekne slovo, které už bylo v daném kole řečeno, vypadává ze hry.

Obměna :

Děti od jednoho písmene postupně vymýšlí a říkají podstatná jména všech vzorů daného rodu. Z důvodu obtížnosti je možné se předem dohodnout na vynechání vzoru předseda, soudce.

Např. : Přijela loď a přivezla písmeno „K“ rodu mužského.

Karel – kruh – kopáč – koláč- kytarista- krutovládce

Obměna :

Děti říkají od zadaného písmene pouze přídavná jména . Přijela loď a přivezla písmeno „ M“

Mokrý, modrý, moudrý, malý, myší, mačkový, mastný, mocný, mlčenlivý, malovaný, mazlivý, mírný,

Plakáty

Třída : 3.

Téma : Podstatná jména – rod

Cíl : Upevňování učiva

Pomůcky : Časopisy, noviny, nůžky, lepidlo , balicí papír nebo velká čtvrtka

Forma : Skupinová

Pravidla:

Děti rozdělíme na 4 skupiny

1. sk. rod mužský životný
2. sk. rod mužský neživotný
3. sk. rod ženský
4. sk. rod střední

Každá skupina dostane velký formát balicího papíru a má za úkoly vytvořit plakát , na kterém budou nalepeny obrázky – podstatných jmen daného rodu. Obrázky vystřihují z časopisů a novin. Na hotové plakáty lze domalovat v hodině VV vhodné pozadí, prostředí. Plakáty vyvěsíme ve třídě, jako vhodnou pomůcku a zároveň dekoraci.

Obměna :

Děti mohou vystřihovat a lepit obrázky podle vzorů.

Ledové vzory

Třída :4.

Téma : Vzory podstatných jmen

Cíl : Ověřování vědomostí o vzorech podstatných jmen

Pomůcky : Brusle, kartičky s podstatnými jmény – kartotéka slovních druhů, sáčky s označením vzorů

Organizační forma : Hromadná

Pravidla:

Didaktická hra na ledové ploše. V jedné polovině kluziště, např. na branku, umístíme fólie či sáčky, na kterých jsou nadepsány vzory podstatných jmen . Děti rozdělíme do dvou družstev. Každému družstvu přidělíme určité množství kartiček s podstatnými jmény, alespoň dvojnásobné množství, než je počet dětí. Kartičky jsou barevné, což nám usnadní kontrolu. Jedno družstvo má karty např. modré, jedno červené. Položíme je na led. Děti mají za úkol po odstartování dobruslit k místu s kartičkami, vzít jednu do ruky a dopravit ji k brance. Tam ji musí správně zařadit do fólie. Potom se vrací ke svému družstvu a předá štafetu dalšímu. Pokračuje se do vyčerpání všech podstatných jmen. Vyhrává to družstvo, kterému se jako prvnímu podařilo zařadit všechny kartičky. Pořadí se však může změnit při školní kontrole, kde podle barev na kartách poznáme, které družstvo mělo více správně přiřazených slov. Toto oznámíme již v úvodu při vysvětlování pravidel. Rozhodující je tedy počet správně určených slov.

Na krále

Třída : 3., 4.

Téma : Vzory podstatných jmen

Cíl : Pohotové přiřazování podstatných jmen ke správným vzorům

Pomůcky : -----

Forma : Skupinová

Pravidla:

Děti vytvoří dvojice a postaví se proti sobě do dlouhého zástupu. Dvojice tvoří tak, že jednoho z dvojice tvoří děti z řady u dveří s dětmi z pravé strany řady prostřední a proti nim stojí děti z levé strany řady prostřední a děti z řady u okna.

Před první dvojicí stojí učitel a říká podstatná jména. Úkolem dětí z dvojice, která je na řadě, je říci co nejrychleji správný vzor daného podstatného jména. Kdo řekne správně a rychleji, jde se zařadit na konec řady a poražený se posadí. Takto se vystřídají všechny dvojice až do chvíle, kdy na původní straně nejsou žádné děti. Vyhlásí se vítězná skupina a pak hra pokračuje do absolutního vítěze - krále. Tentokrát se zbylé děti staví proti sobě, aby vytvořily dvojici.

Ozvěna

Třída : 3.

Téma : Vyjmenovaná slova

Cíl : Pamětné procvičování řad vyjmenovaných slov, dramatická výchova

Pomůcky : ----

Organizační forma : Hromadné vyučování

Pravidla:

Hra spočívá v postupném odříkávání vyjmenovaných slov tak, jak jdou za sebou. První žák řekne první slovo z určené řady vyjmenovaných slov. Je mu dovoleno jakkoliv měnit hlas, může přidat neverbální projevy komunikace, dramatizaci. Tímto způsobem „pošle“ slovo dalšímu. Druhý žák má za úkol, přesně zopakovat slovo předchozího. Když tak učiní, pokračuje stejným způsobem i on. Řekne druhé slovo z řady vymyšlenou formou projevu a předá jej následujícímu. Takto se pokračuje do vyčerpání zásoby slov. Pokud je dětí více než slov, opakuje se od začátku. Jeli tomu opačně, přijde řada na některé děti dvakrát.

Příklad :

Vyjmenovaná slova po B

1. žák vysloví velmi hlubokým hlasem slovo : být“
2. žák zopakuje stejně, také velmi hlubokým hlasem slovo: „být“, otočí se na dalšího a jako největší tajemství vysloví slovo: „bydlit“
3. žák zopakuje tajemně slovo „bydlit“ a pošle následujícímu žákovi slovo „obyvatel“, které doprovodí vytleskáním slabik.....

Před hrou upozorníme děti na to, že se způsoby oznámení slov nesmí opakovat, aby každý musel sám za sebe vymyslet formu – dramatizaci sdělení.

Tato didaktická hra je s malou úpravou vhodná v hodinách čtení, při nácviku správné artikulace a výslovnosti.

Anonym

Třída : 3.

Téma : Vyjmenovaná slova

Cíl : Osvojování vědomostí o řadách vyjmenovaných slov

Pomůcky : Časopisy, noviny, nůžky, lepidlo, čtvrtky

Forma : Skupinová

Pravidla:

Nejprve se přesvědčíme, zda děti znají podstatu anonymního dopisu. Je nepodepsán a většinou vystříhán z novin a časopisů. Upozorníme je na to, že psaní anonymních dopisů je v rozporu s etikou, s morálkou. Pak vysvětlíme dětem, že přestože bývají tyto dopisy znakem něčeho zlého, my si takový „lepený“ dopis vytvoříme a určitě se ničeho špatného nedopustíme. Rozdělíme je tak, aby bylo 7 skupin. Každou skupinu označíme jednou obojetnou souhláskou. Úkolem skupin je vystříhat z novin a časopisů taková slova, aby tvořila řady vyjmenovaných slov. Slova v novinách nemusí být celá, děti je mohou poskládat z různě velkých a barevných písmen, slabik. Jelikož se jedná o počáteční fázi učiva, mohou se děti nejen domlouvat mezi sebou, ale i pracovat s učebnicí. Když jsou hotovy, dají je ke kontrole jiné skupině. Ta pokud najde nedostatky, vrátí je autorům. V opačném případě je dá učiteli. Vytvořené „dopisy“ se vyvěsí ve třídě jako vhodná didaktická pomůcka.

Obměnou může být vystřihávání a lepení slov příbuzných. V tomto případě vystřiháváme slova celá, lepíme je do sloupců a k nim pak druhá skupina dopíše slova vyjmenovaná.

Na slepce

Třída : 3, 4.

Téma : Vyjmenovaná slova

Cíl : Rozvoj hmatového vnímání, opakování vyjmenovaných slov

Pomůcky : Soubor nástěnkových písmen, šátek

Forma : Hromadná

Pravidla:

V této hře mají děti hmatem rozeznat, které vyjmenované slovo jim spolužák připravil. Děti sedí v kruhu a doprostřed jde jedna dvojice. Jednomu z dětí zavážeme oči šátkem a druhý si zatím připraví vyjmenované slovo, které chce kamarádovi dát. Podává mu postupně písmena a žák se zavázanýma očima řekne až konečné slovo. Postupně se vystřídá několik dětí. Pokaždé, když žák se šátkem vysloví vyjmenované slovo, řekne několik dětí větu s tímto vyjmenovaným slovem, nebo se slovem příbuzným.

Bingo

Třída : 3., 4.

Téma : Vyjmenovaná slova

Cíl : Opakování vyjmenovaných slov, slov souznačných a protikladných

Pomůcky : Bingo karty

Forma : Hromadná

Pravidla:

Při této hře je dětem rozdán papír s předtištěnou tabulkou. Učitel si předem zvolí, kolik políček tabulka bude obsahovat. Do každého políčka si děti musí zapsat jedno vyjmenované slovo po určených obojetných souhláskách. Je dobré označit 2 možnosti. Jsou-li žáci hotovi, učitel říká slova souznačná, opačná, nebo jiným způsobem přibližuje možná vyjmenovaná slova. Nesmí je říci tak, jak je znají děti z řad vyjmenovaných slov. Děti si postupně vyškrťávají slova z políček a vyhrává ten, který má všechna slova vyřazená. Pak zvolá :„BINGO“ a hra je u konce. Je nutné, aby měl učitel předem připravený seznam slov, která použije. Usnadní to jeho kontrolu.

Příklad :

Učitel řekne žákům, ať si do svých políček zapíší jakákoli vyjmenovaná slova z řad vyjmenovaných slov po „L“ a „S“. Žáci si zapisují např.

mlýn	Syn
lysý	syrový
blýskat se	sýček
lyže	sypat

Následují pokyny, která slova se budou vyškrťávat. Vyškrtněte slovo, které je opačné ke slovu „vařený“. Kdo má ve své tabulce slovo „syrový“, vyškrtně jej. Pokračuje se. Vyškrtněte slovo , které označuje člověka bez vlasů. Děti si označí slovo lysý. Tímto způsobem pokračujeme do té chvíle, než některý z žáků zvolá: „BINGO“

Po té přinese svou hrací kartu učiteli a ten překontroluje, zda jeho slova opravdu odpovídají těm, která se měla vyškrtnat.

Kvarteto příbuzných slov

Třída : 3., 4.

Téma : Vyjmenovaná slova a slova příbuzná

Cíl : Prohlubování vědomostí o slovech vyjmenovaných a příbuzných

Pomůcky : Karty na kvarteto

Forma : Skupinová

Pravidla:

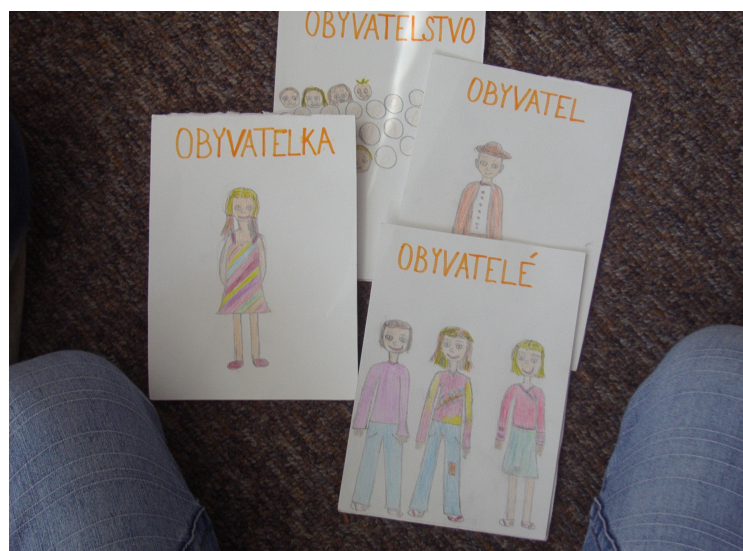
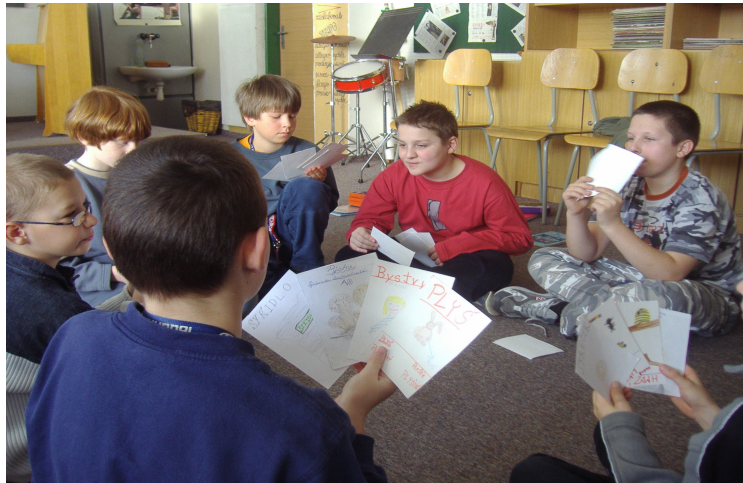
Při této didaktické hře si děti mají možnost upevnit znalosti o slovech příbuzných ke slovům vyjmenovaným. Pomůcky - karty pro tuto hru je možné nechat dětem vyrobit za domácí úkol, nebo na nich lze pracovat o hodinách pracovních činností, či výtvarné výchovy. Každé dítě ve třídě musí vyrobit 4 nebo 8 karet. Na jedné kartě bude napsané slovo vyjmenované a k němu dokreslen obrázek tohoto slova. Na dalších třech se objeví napsaná slova příbuzná, opět doplněná obrázkem. Karty musí být stejného rozměru a materiálu.

Děti rozdělíme do skupin a každé skupině dáme 32 hracích karet, tedy 8 vyjmenovaných slov se slovy příbuznými. Dětem se karty rozdají a pak vždy jeden žák požaduje od ostatních spoluhráčů slova příbuzná či vyjmenovaná ke svému slovu vyjmenovanému či příbuznému.

Příklad :

Dítě bude mít ve svých kartách 2 slova příbuzná ke slovu mlýn. Chybí mu tedy slovo vyjmenované a jedno slovo příbuzné. Žádá spoluhráče o kartu: „ Chtěl bych od (jméno) vyjmenované slovo mlýn .“ Pokud tuto kartu dotazovaný žák má, pak ji odevzdá a tázající žák pokračuje : „ A od (jméno) žádám příbuzné slovo ke slovo mlýn .“ Jestliže tento žák nemá, pak odpoví : „ Nemám .“ a v požadování karet pokračuje on. Pokud má dítě 4 karty, má kvarteto a odloží jej. Vítězem je žák, který má největší počet kvartet. Výsledek může být nerozhodný. Když dohrají všechny skupiny , karty můžeme vyměnit. Pokud zbude čas , je možné nechat každého žáka předstoupit před tabuli, aby řekl svá příbuzná slova a ostatní děti musí říci slovo vyjmenované.

Viz foto na následující straně

Puzzle příbuzných slov

Třída : 3., 4.

Téma : Slova vyjmenovaná a příbuzná

Cíl : Procvičování učiva o slovech příbuzných

Pomůcky : Desková puzzle, pohlednice

Organizační forma : Párová

Pravidla :

K této didaktické hře potřebujeme desková puzzle, popřípadě si můžeme pomoci rozstříhanými pohlednicemi, k nimž jsme si vyrobili spodní hrací část.

Na prázdnou stranu dílků napíšeme vyjmenované slovo. Na desku, kde jsou vyznačené obrysy dílků, napíšeme slova, která jsou k daným slovům příbuzná. Děti mají za úkol správně přiřazovat slova vyjmenovaná ke slovům příbuzným, a tím vytvoří obrázek. Pracují ve dvojicích a mohou se v hodině několikrát vystřídat.

Kimova hra

Třída : 4.

Téma : Vyjmenovaná slova

Cíl : Rozvoj paměti, postřehu , procvičování učiva o vyjmenovaných slovech

Pomůcky : Tabule, psací potřeby.

Forma : Hromadná

Pravidla:

Na tabuli si učitel připraví např. 10 slov (záleží na úrovni dětí). Mezi tato slova zakomponuje několik slov vyjmenovaných, několik příbuzných k různým vyjmenovaným slovům a zbytek budou jakákoli slova. Když jsou děti připravené na psaní , otevře učitel tabuli a dětem řekne, aby si po dobu 2 minut prohlížely slova , která jsou na tabuli napsaná. Po uplynutí daného limitu, učitel tabuli zavře. Děti budou očekávat, že mají napsat všechna slova, která si zapamatovaly, ale učitel jim sdělí, ať napíší na svůj papír pouze vyjmenovaná slova, která na tabuli byla napsaná. Vyhrává ten, kdo napíše nejvyšší počet pouze vyjmenovaných slov. Hra může mít 2 kola, pokud si učitel připraví další slova na druhé křídlo tabule. V tomto případě po časovém limitu na prohlížení dětem sdělí, aby napsaly všechna slova.

Psala Tereza vyjmenovaná slova

Třída : 4.

Téma : Vyjmenovaná slova

Cíl : Opakování slov vyjmenovaných, hra na posílení paměti

Pomůcky : Kalendář

Forma : Hromadná

Pravidla:

Tato hra je obdobou hry „Jel dědeček do Afriky“. Děti mohou sedět v kruhu, nebo mohou zůstat v lavicích, a jeden hráč po druhém musí říkat: „Psala Tereza vyjmenovaná slova a napsala“. Po této úvodní větě každé dítě řekne libovolné vyjmenované slovo. Následující hráč celou větu svého kamaráda zopakuje i s jeho vyjmenovaným slovem a přidá další vyjmenované slovo. Takto se pokračuje dokud se nevystřídají všichni. Nemůže-li si někdo vzpomenout, může mu žák, který řekl dané slovo neverbálně napovědět. Místo slova Tereza si můžeme vymyslet jakékoli jméno. Je možné využít kalendář a podívat se, kdo má tento den svátek a tímto jménem hrát. Na závěr si celou řadu slov všichni společně zopakují. Hru je možné hrát na vyřazování a to tak, že kdo řadu poplete, vypadává ze hry.

Příklad:

1. žák říká : „Psala Tereza vyjmenovaná slova a napsala slovo bylina.“
2. žák opakuje. „Psala Tereza vyjmenovaná slova a napsala slovo bylina a pýcha“
3. žák praví : „Psala Tereza vyjmenovaná slova a napsala slovo bylina, pýcha a syn“.....

Obměna: Je možné do řady slov zakomponovat i slova příbuzná k vždy řečenému slovu vyjmenovanému. Hra pak vypadá následovně :

- 1.žák říká : „Psala Tereza vyjmenovaná slova a napsala slovo mlýn.“
- 2.žák musí říci : „Psala Tereza vyjmenovaná a příbuzná slova a napsala slovo mlýn a mlynář.“
3. žák : „Psala Tereza vyjmenovaná a příbuzná slova a napsala slovo mlýn, mlynář a syn.“
4. žák : „Psala Tereza vyjmenovaná a příbuzná slova a napsala slovo mlýn, mlynář, syn a synovec.“
- 5.žák.....

Ostatní pravidla zůstávají stejná jako v základní verzi.

Asociace

Třída : 4.

Téma : Shrnutí učiva

Cíl : Celkové opakování probraného učiva, rozvoj vyjadřovacích schopností

Pomůcky : Psací potřeby

Forma : Hromadná

Pravidla:

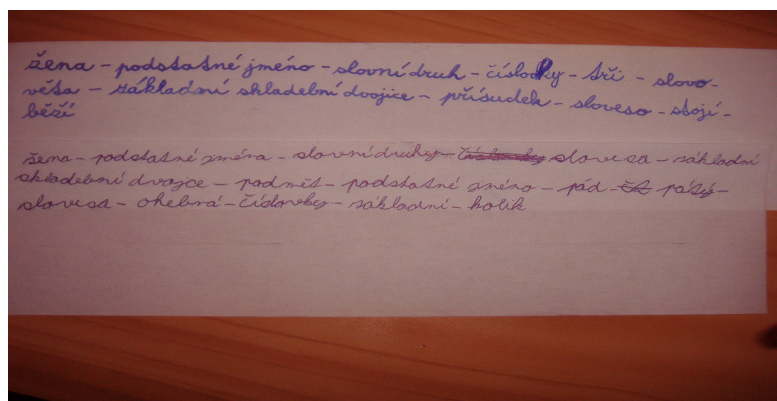
V této didaktické hře musí děti vytvořit řetěz logicky na sebe navazujících slov, která se budou týkat již probraného učiva českého jazyka. Učitel musí předem určit, kolik slov děti musí napsat a zadá první, všem společné slovo. Jsou-li hotovy, jejich lístek dostane spolužák, který pak před tabulí čte řetězec slov a zároveň vysvětluje, jak spolu daná slova souvisí. Ohodnocení jsou pak oba žáci. Jeden za vytvoření správného řetězce, druhý za interpretaci.

Příklad:

Učitel zadal slovo žena a určil řetězec nejméně 10 slov.

Žák napsal : žena — podstatné jméno — slovní druh — číslovky - tři — slovo- věta - základní skladební dvojice — přísudek - sloveso — stojí — běží

Vysvětlující žák říká : „ Žena je podstatné jméno, podstatná jméno je slovní druh , slovním druhem jsou také číslovky , mezi číslovky patří tři , tři je slovo , slova tvoří větu , ve větě určujeme základní skladební dvojici , základní skladební dvojici tvoří podmět a přísudek , přísudkem je sloveso , sloveso je slovo stojí , opakem slova stojí je běží „

Příběh

Třída : 4.

Téma : Vyprávění

Cíl : Rozvíjení slovní zásoby, vyjadřovacích schopností

Pomůcky : Obrázky z časopisů a novin, magnetická tabule, magnety

Forma : Hromadná

Pravidla:

Tato hra by měla navazovat na domácí úkol z předešlého dne. Děti si doma musí vystříhnout jakýkoli obrázek z novin a časopisů. Tento úkol splní i učitel a začne ve škole s příběhem. Doporučuje se, vystříhnout osobu.

Svůj obrázek připevní na magnetickou tabuli a říká: „ Jsem žena středního věku, jmenuji se a pracuji jako ředitelka jedné významné firmy v Praze.

Nyní může pokračovat kdokoli, koho napadne spojitost s jeho obrázkem. Jde k tabuli, připevní obrázek vedle prvního a může pokračovat. (obrázek hokejového utkání) „Ve svém volném čase se ráda podívám na hokejová utkání v televizi, ale i na zimním stadionu.

(obrázek psa) Vlastním malého pejska , jmenuje se a doprovází mě na všech služebních cestách.....

Takto se vystřídají všechny děti se svými obrázky. V tomto cvičení se může uplatnit humor a absurdita, ale vyprávění musí mít svou logiku.

Obrázky necháme na tabuli a druhý den se k nim můžeme vrátit. Rozdělíme děti do skupin a necháme je napsat krátký příběh, ve kterém se objeví všechny obrázky z tabule. Podmínkou je, že nesmí užít formulace z předešlého dne a příběh musí dávat smysl. Mohou je použít v libovolném pořadí.

Převtělení

Třída : 3. 4.

Téma : Nácvik monologu, dialogu

Cíl : Rozvíjení slovní zásoby, vyjadřovacích schopností, vyjádření empatie

Pomůcky : Obrázky z internetu , psací potřeby.

Forma : Hromadná, popř. Párová

Pravidla:

Při této didaktické hře se dětem rozdají vytištěné obrázky z internetu, na kterých jsou např. zvířata v netypické situaci. Úkolem dětí je, „ převtělit se“ do daného zvířete a napsat jeho pocity, jeho myšlenky. Musí z jejich mimiky rozpoznat, v jaké je zvíře náladě, co si asi tak myslí. Pokud děti chtějí pracovat ve dvojicích, dostanou obrázek, kde jsou zvířata dvě a píší dialog.

Napsané texty nemusí být nikterak dlouhé. Po ukončení psaní si hotové práce hromadně přečteme. Při čtení se děti snaží hlasem a gesty co nejvíce vystihnout atmosféru na obrázku. Zajímavé je, když dostanou dva žáci ve třídě stejný obrázek a potom své práce porovnají. Děti mohou rozhodnout, která verze se k danému zvířeti hodí lépe.

Obměna :

Děti se posadí do půlkruhu, učitel ukazuje obrázky a děti řeknou, co je v první chvíli napadne. Kdo ví, je vyvolán. Opět musí brát v potaz výraz zvířete na obrázku.

„Ještě, ještě kousíček..“

„ Kde zase je, tu si zas pro něco pošlu !“

10 Závěr

Didaktická hra je nepostradatelnou součástí výchovně vzdělávacího procesu. Tato diplomová práce se může stát pomocníkem nejen pro učitele, ale i pro vychovatele a rodiče.

Pedagog může pomocí hry zjistit stav vědomostí a dovedností, může žáky vhodně motivovat pro danou činnost, trvale upoutávat pozornost svých svěřenců a dopřát jim zasloužený odpočinek. Žákům pomáhá nenásilnou a zábavnou formou vědomosti a dovednosti získávat, přináší jim radost, humor i poučení a možnost chovat se přirozeně. Znalosti, které si osvojí tvořivou prací, činností spojenou s pohybem a se zážitkem, si zapamatují mnohem lépe a snadněji. V tomto případě jsou zapojeny obě mozkové hemisféry a získané informace se uloží do dlouhodobé paměti. Díky hře se děti stávají aktivními spoluúčastníky vyučování. Hra je učí vyjadřovat své city, pocity a názory a dává šanci i těm, kdo v normálních školních situacích patří k méně úspěšným.

Didaktická hra je také vhodnou diagnostickou pomůckou. Může mnohé prozradit o kolektivu dané skupiny, o vzájemném soužití žáků, ale také učiteli poskytne informace o domácím zázemí dětí. Přispívá k utužení vztahů mezi dětmi a zlepšuje interakci mezi učitelem a žáky. Vyučovací hodiny spojené s hrou nebývají stereotypním a nudným nasloucháním autoritě a zajišťují pestrost výuky. Používání her ve vyučování mění názor dětí na školu a vzdělání a někdy se pedagog dočká i uznání ze strany rodičů.

Použití didaktických her se v praxi velmi osvědčilo. Přesvědčili jsme se, že nejde jen o odstranění nekázně, ale že se hry staly prostředkem k upevnění znalostí, k utužení kolektivu a v neposlední řadě ke zvýšení obliby školní práce. Ukázalo se, že žáci chodí rádi do školy a že se do ní po prázdninách těší. Rovněž rodiče tento způsob práce oceňují a lépe se školou spolupracují. To je satisfakce pro každého pedagoga.

Praktická část obsahuje několik didaktických listů s hrami, které lze využít v hodinách mateřského jazyka. Při přípravě didaktických listů bylo přihlíženo na psychologické a sociální aspekty. Bylo dbáno, aby se hry odehrávaly v rozličných formách a v různém prostředí, aby byly spojené s pohybem a splňovaly provázanost s jinými předměty. Lze je zahrnout do úvodní části hodiny, můžeme jimi prozkoumat stav dovedností a vědomostí, míru jejich osvojení a dopřát dětem odpočinek. Uvedené hry jsou v praxi vyzkoušené a dětmi oblíbené. Dá se předpokládat, že tomu tak bude i na jiných školách.

III. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. BAUDISOVÁ, A. *Hry a cvičení pro dramatickou výchovu v mateřské a základní škole: rozvoj vyjadřování a komunikace dětí* 1. vyd. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-178-9
2. BRABCOVÁ, R. a kol. *Didaktika českého jazyka pro studující oboru učitelství na prvním stupni základní školy* 1.vyd. Praha: SPN, 1990. ISBN 80-0424251-0
3. ČECHOVÁ, M. OLIVA, K. *Hrátky s češtinou* 1. vyd. Praha: SPN, 1993. ISBN 80-04-25128-5
4. DAVID, M. *Kapitoly z didaktiky českého jazyka na 1.stupni ZŠ* 1. vyd. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2001. ISBN 80-7040-516-3
5. EGRTOVÁ, S. *Didaktické hry pro výuku německého jazyka na I.stupni ZŠ* 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. ISBN 80-7083-863-9
6. GRECMANOVÁ, H. a kol. *Obecná pedagogika I.* Olomouc: HANEX, 2002. ISBN 80-85783-20-7
7. HERMOCHOVÁ, S. *Hry pro život* 1. vyd. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-79-8
8. HOUSER, P. *Hry se slovy a jazykem* 1. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-699-3
9. HOUŠKA, T. *Škola je hra* 2. vyd. Praha: Repro Future, 1991. ISBN 80-900704-9-3
10. JEČNÁ, K. *Nuda při češtině? Ani nápad!* 1. vyd. Praha: Agentura Strom, 1997. ISBN 80-901954-4-X
11. KOLÁŘ, Z. *Změny ve výuce v souvislosti s proměnami společnosti* 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2001. ISBN 80-7044-380-4
12. KOSTEČKA, J. *Do světa češtiny jinak* 1. vyd. Jinočany: H&H, 1993. ISBN 80-85787-24-5
13. KRÁČMERA, J. CHLEBEČEK, M. *Kartotéka her PT 9* 1. vyd. Praha: Práce vyd.a nakl.ROH, 1990. ISBN 80-208-0468-4
14. LOKŠOVÁ, I. LOKŠA, J. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole* 1. vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-205-X

15. NELEŠOVSKÁ, A. a kol. *Didaktika I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1995.
ISBN 80-7067-463-6
16. NELEŠOVSKÁ, A. SPÁČILOVÁ, H. *Didaktika primární školy* 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-12365
17. NELEŠOVSKÁ, A. SPÁČILOVÁ, H. *Didaktika I* Olomouc: Univerzita Palackého, 1995. ISBN 80-7067-554-3
18. NELEŠOVSKÁ, A. SPÁČILOVÁ, H. *Didaktika III* 2.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003 ISBN 80-244-05989
19. NELEŠOVSKÁ, A. SPÁČILOVÁ, H. *Didaktika IV* 1.vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1999. ISBN 80-244-0037-5
20. POLÍVKOVÁ, D. *Hry pro jazykové vyučování* 1. vyd. Praha: SPN, 1963
21. SANTLEROVÁ, K. *100 didaktických her ve výuce čtení a psaní* 1. vyd. Brno: Učebnice a knihy Mgr. Jitka Spiesová, 1993.
22. SVOBODOVÁ, J. a kol. *Didaktika českého jazyka s komunikačními prvky* 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2003. ISBN 80-7042-301-3
23. ŠVINGALOVÁ, D. *Kapitoly z psychologie II.díl – Psychologie osobnosti* 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2002. ISBN 80-7083-614-8
24. TRPIŠOVSKÁ, D. *Úvod do psychologie* 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1996. ISBN 80-7044-123-2
25. TRPIŠOVSKÁ, D. *Obecná psychologie* Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1989.